

1983/84:100

Fredagen den 16 mars

Kl. 09.00

1 § Justerades protokollet för den 8 innevarande månad.

2 § Meddelande om svar på interpellation 1983/84:118

Anf. 1 Industriminister THAGE PETERSON:

Herr talman! Meddelandet gäller interpellation 1983/84:118 av Sven Henricsson om beslutad nedläggning av verksamheten vid Stockviksverken i Sundsvall. Interpellationen är så utformad att den berör tre departement, industri-, arbetsmarknads- och finansdepartementen. Fråga har därför uppkommit om vilket statsråd som bör besvara interpellationen. Regeringen har nu uppdragit åt mig att göra detta. Jag kommer i samråd med interpellanten att bestämma lämplig tidpunkt för avlämnande av svar.

3 § Svar på fråga 1983/84:386 om åtgärder för att underlätta företagsetablering i Skinnskatteberg

Anf. 2 Industriminister THAGE PETERSON:

Herr talman! Kerstin Göthberg har frågat mig vilka åtgärder jag är beredd att vidta för att underlätta för företag att etablera sig i Skinnskatteberg.

Regeringen har sedan länge med uppmärksamhet följt utvecklingen i Bergslagen och är väl medveten om de problem som föreligger i bl. a. Fagerstaregionen i vilken Skinnskatteberg ingår. Regeringens arbete med Bergslagsfrågorna har en långsiktig inriktning och flera åtgärder har vidtagits. Jag skall nämna några exempel.

Regeringen har ökat de medel för regionala utvecklingsinsatser som länsstyrelserna i Bergslagslänerna disponerar under innevarande budgetår till sammanlagt 88,8 milj. kr. – en ökning med 22 % jämfört med föregående budgetår. Regeringen har också angivit att lokaliseringstöd till större projekt under innevarande budgetår får lämnas i ett antal kommuner utanför stödområdet.

Fredagen den
16 mars 1984

*Meddelande om
interpellationssvar*

*Om åtgärder för att
underlätta företags-
etablering i Skinn-
skatteberg*

Vidare har styrelsen för teknisk utveckling fått särskilda medel från industridepartementet för den studie av förutsättningarna för teknikutveckling och teknikspridning i Bergslagen som styrelsen genomfört. Jag vill också peka på de kraftigt höjda anslagen till ökad prospekteringsverksamhet som kommer bl. a. Bergslagen till del. Ett annat mycket viktigt led i arbetet med att stärka industrin i regionen har varit att medverka till en långsiktigt bärkraftig företagsstruktur, bl. a. inom specialstålsindustrin.

Länsstyrelsen i Västmanlands län har gett Fagerstaregionen högsta prioritet i sitt regionala utvecklingsarbete. Tillsammans med Skinnskattebergs Utvecklingsaktiebolag och olika länsorgan arbetar länsstyrelsen intensivt för att få till stånd en positiv utveckling i kommunen. Detta arbete har bl. a. resulterat i att fyra företag nyetablerats med hjälp av lokaliseringstöd. Dessa företag sysselsätter i dag ca 20 personer och beräknas få en fördubblad personalstyrka under 1984. Vidare har tio företag erhållit glesbygdsstöd, vilket beräknas ha skapat 20 arbetstillfällen. Även utvecklingsfonden har finansiella stödmöjligheter och kan bistå med företagsservice av olika slag.

Anf. 3 KERSTIN GÖTHBERG (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka industriministern för svaret. Nu framgick det väl egentligen ingenting av svaret som vi inte redan kände till. Vi från länet är naturligtvis mycket tacksamma för den positiva synen på de problem vi har och regeringens strävan att göra någonting åt dem.

Skinnskatteberg, som jag skall uppehålla mig lietet vid i dag, är ju en av de kommuner i vårt län som drabbats hårdast av arbetslöshet. Det är också en mycket liten kommun, länets minsta. Det är klart att effekterna av den partiella nedläggningen av ASSI drabbar en liten kommun särskilt hårt.

Vi har också den senaste tiden fått besked om att Riddarhyttans sjukhem måste avvecklas. Stockholms läns landsting tar hem sina patienter. Det rör sig kanske inte om fler arbetstillfällen än 6–7 stycken, men för en kommun som Skinnskatteberg är varje arbetstillfälle värt mycket.

Som industriministern sade ligger Skinnskatteberg i ett område som till följd av strukturrationaliseringen blivit hårt drabbat. Det finns alltså inga arbetstillfällen att tillgå inom pendlingsavstånd.

Trots detta har Skinnskattebergs kommuns agerande präglats av en mycket stark framtidstro. Man har engagerat sig och, genom det utvecklingsbolag kommunen har, ambitiöst gjort fina insatser för att skaffa ersättningsindustri till orten. Detta berördes också i svaret.

Det är egentligen hanteringen av dessa frågor som jag i fortsättningen skulle vilja uppehålla mig vid. Man har i kommunen upplevt hur viktigt det är att känna att man har ett stöd från samhällets sida, och då främst från industridepartementet. Jag vill ta ett exempel som belyser hur svårt det kan vara.

Våren 1983 fick kommunen kontakt med ett företag som planerade att börja tillverka viss utrustning till solarier. Man beräknade att det skulle ge 110 sysselsättningstillfällen. Man beräknade också att det skulle behövas 87 milj. kr. till investeringar. Detta behandlades mycket positivt i länsstyrelsen.

Ärendet överlämnades så till statens industriverk i september 1983. Man begärde stöd enligt de normer som gäller för stödområdena. Jag kan nämna att företaget självt står för 12 milj. kr. och kan låna 22 milj. kr. i bank. Först i januari kom ärendet upp i SIND:s styrelse. Det bordlades. Det bordlades också den 23 februari. Nu ville SIND pruta ned bidragen och lånen. I detta läge var man i både företaget och kommunen verkligen bekymrad. Företaget var berett att dra tillbaka sin ansökan och etablera sig på annat håll, kanske t. o. m. utanför Sveriges gränser. Det lyckades för kommunen att förmå företaget att göra ytterligare ett försök. Ärendet skulle komma upp på sammanträdet i går.

Jag skulle vilja fråga statsrådet: Måste det ta så här lång tid, innan man kan få ett besked? Man är mycket bekymrad och besviken i kommunen över att man inte kan få besked i ett tidigare skede, när man har lyckats med sina ansträngningar.

Anf. 4 Industriminister THAGE PETERSON:

Herr talman! Jag vill, i likhet med Kerstin Göthberg, verkligen prisa kommunen för fina insatser. Det är en hög aktivitet i det näringspolitiska arbetet i Skinnskatteberg. Det är klart att vi vill göra allt vad vi kan från regeringens sida för att stötta kommunens ansträngningar. Det är bl. a. mot den bakgrunden som länsstyrelsen har fått mer pengar för olika lokala och regionala aktiviteter, pengar för att sätta i gång verksamhet som skall leda till ökat företagande.

Jag håller också med Kerstin Göthberg i hennes beskrivning av kommunen. Det råder en svår arbetsmarknadssituation i Skinnskatteberg efter stora nedläggningar, och det behövs i detta läge större näringslivsinsatser. Det är alltså fråga om företagsetableringar för att ordna nya jobb.

Då är min ambition naturligtvis att de ärenden som regeringen och myndigheterna får in skall behandlas så snabbt som möjligt, inte minst för att visa människorna ute i bygderna att myndigheterna hjälper till genom att fatta beslut snabbt. Det sammanhänger ju mycket med den framtidstro som tänds.

Eftersom jordbruksministern för en stund sedan fanns här i kammaren, vill jag också nämna att han i propositionen om den högre skogliga utbildningen föreslår att antalet platser för skogstekniker skall öka. Han har skrivit att utökningen i första hand bör ske i Skinnskatteberg. Jag skulle också kunna nämna flera aktiviteter som industridepartementet har startat just med sikte på Västmanland och Skinnskatteberg. Det gäller inte minst de diskussioner man har haft i olika sammanhang mellan industriverket och länsstyrelsen. JAS-kommittén har för sin del speciellt bearbetat länsstyrelsen och utvecklingsfonden i Västmanlands län för att se på vilket sätt den industriella uppföljningen av JAS-projektet kan komma Västmanland till del, och då speciellt de kommuner som har blivit hårdast drabbade av strukturförändringarna.

*Meddelande om
interpellationssvar*

*Om åtgärder för att
underlätta företags-
etablering i Skinn-
skatteberg*

Anf. 5 KERSTIN GÖTHBERG (c):

Herr talman! Också jag har, med stor glädje, noterat att Skinnskatteberg får vara med vid utökningen av den skogliga utbildningen – vilket är mycket bra. Man har i kommunen varit oroad för att så inte skulle bli fallet.

Det är också mycket positivt att höra att industriministern verkligen anser att myndigheterna och regeringen skall försöka behandla ärendena så skyndsamt som möjligt, så att människorna slipper leva i osäkerhet.

Jag skall kanske tillägga följande, som jag inte hann med i mitt första anförande: Vid det sammanträde som i går hölls på industriverket meddelades det att företagsledaren i det aktuella företaget hade bett att ärendet inte skulle komma upp. Det gjorde att människorna i Skinnskattebergs kommun blev mycket oroliga. De har en känsla av att man från företagets sida har tröttnat och kanske räknar med att etablera sig någon annanstans. Det skulle naturligtvis vara djupt olyckligt om så är fallet.

Jag tar fasta på att industriministern sade att ärendena måste beredas mer skyndsamt, så att människorna ute i kommunerna slipper leva i osäkerhet. Den framtidstro och livskraft som där ändå finns – det har man verkligen visat i dessa kommuner – får sig en knäck om inte människorna känner att de har någon som stöttar dem.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Svar på interpellation 1983/84:100 om Kotmale-projektet

Anf. 6 Utrikesminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Evert Svensson har i en interpellation ställt följande frågor:

Anser regeringen att de ursprungliga intentionerna genomförs av regeringen i Sri Lanka i projektet Kotmale?

Om genomförandet strider mot dessa intentioner, vilka åtgärder är då regeringen villig att vidta för att de skall genomföras?

Projektet Kotmale är ett led i ett stort lankesiskt utvecklingsprogram för produktion av elkraft och för bevattning. Mahaweli-programmet.

I detta ingår uppförande av de fyra vattenkraftverken Victoria, Kotmale, Maduru Oya och Randenigala. Sverige lämnar bidrag till Kotmale, medan de andra kraftverken huvudsakligen finansieras av Storbritannien, Canada, USA och Förbundsrepubliken Tyskland.

Kotmale-projektet är en central del av Sri Lankas arbete för att få inhemsk energi och konstbevattning. Det avses i en första fas byggas för 134 MW och väsentligt bidra till att Sri Lankas utgifter för oljeimport reduceras. Fullt utbyggt avses kraftverket få en kapacitet på 201 MW.

Kotmale ligger i höglandet högst upp i flodsystemet och är därmed främst inriktat på kraftproduktion. Dammanläggningen och avledningstunnlarna ger ökad tillgång på vatten för bevattningsändamål längre ner i flodsystemet i låglandet.

Projektet genomförs i enlighet med dessa intentioner, som inte ändrats.

Arbetet på Kotmale är långt framskridet, och anläggningen kommer att vara färdig att tas i bruk om ca ett år.

Det svenska stödet till Kotmale har aldrig varit förenat med några villkor avseende inriktningen på Mahaweli-programmet i stort.

Beträffande Evert Svenssons uppgift om Mahaweli-programmets areal bör noteras att den lankesiska regeringen 1977 beslutade om en nedskärning och om påskyndat genomförande av programmet och i samband därmed minskade arealen för jordbruksmark till ca 140 000 ha.

Den mark som överlämnats till olika utländska företag är mark som till ingen del ligger inom Mahaweli-området.

Beträffande andra länders bistånd har – såvitt vi kunnat inhämta – Canada och Nederländerna inte infört nya villkor för sitt bistånd till Sri Lanka. Från norsk sida har man avsatt delar av biståndet för insatser bland tamilbefolkningen i norra Sri Lanka.

Anf. 7 EVERT SVENSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka utrikesministern för svaret på min interpellation.

Under den ekumeniska u-veckan i höstas deltog jag i en paneldebatt i Kinna, där också en senegalesisk ekonom deltog, Kumar Rupesinghe. Han arbetar nu vid Fredsforskningsinstitutet i Oslo. Rupesinghe uppgav att många multinationella livsmedelsföretag hade gått in och köpt mark i Sri Lanka. Resultatet skulle bli att Sri Lankas regering i stället för att dela marken till bönder – det är fråga om litet mark till varje bonde – skulle låta en viss del övergå till plantager som multinationella livsmedelsföretag hade köpt.

Jag blev naturligtvis mycket upprörd över detta. Han tillställde mig sedan en redogörelse för det här, vilket jag har angivit i min interpellation.

Det är fråga om ganska mycket jord som skall delas – det är också fråga om dammbyggen med kraftverk och bevattningssystem. Det är ju meningen att hela Mahaweli-projektet skall ge jord och bevattning åt bönderna. Man räknar med att ungefär en miljon människor skall få nog med jord för att kunna försörja sig.

Det fanns också samband mellan detta och raskonflikten mellan tamiler och senegaleser. Debatten jag deltog i hölls strax efter rasoroligheterna sommaren 1983, då hundratals människor dödades. Enligt uppgift dödades 53 människor i ett fängelse i Colombo. Såvitt jag vet har ännu inte någon ställts till ansvar för det som hände i fängelset. Detta skapar naturligtvis stor misstänksamhet, och man undrar hur det egentligen står till.

Att bönderna är oroliga för den utveckling som jag här har talat om är naturligtvis helt klart. Jag skall i dag citera ett uttalande som gjordes för ett par år sedan av All Ceylon Peasants Committee. Uttalandet var riktat till presidenten och parlamentet.

”Bönderna, som utgör en stor del av befolkningen, håller på att ruineras. De håller på att bli en reservoar för billig arbetskraft som kan exploateras av utländska bolag. --- Under kolonialtiden importerade den brittiska rege-

ringen arbetare från Indien till sina plantager. I dag hjälper regeringen utländska bolag att få en ny källa till billig arbetskraft genom att utarma bönderna. --- Vi berövas vår jord, jord som med allmänna utvecklingsmedel beretts, bevattnats och tagits i besittning av våra bönder. Vi är åter förslavade under utländskt kapital.”

Herr talman! Detta är mycket allvarliga ord, och det stämmer dåligt överens med avsikterna när det gäller det utvecklingsarbete som både vi och andra länder varit involverade i. Detta betyder alltså att bönderna får det sämre och att antalet jordlösa lantarbetare ökar. Nu förnekar den srilankesiska regeringen att detta håller på att ske. Regeringen säger att detta har stoppats.

Jag hade besök i går av Sri Lankas ambassadör. Han sade till mig att regeringen i Sri Lanka hade fattat beslut om att inte sälja jord till utländska livsmedelsföretag.

Jag tror emellertid att det är viktigt att vi noga följer det här ärendet, inte minst därför att det gäller mänskliga rättigheter, rasoroligheter och huruvida de intentioner fullföljs som också vi hade när vi gick in i detta projekt.

Om jag förstått utrikesministern rätt anser sig den svenska regeringen inte direkt kunna ingripa, eftersom dessa händelser inte rör det område som Kotmale-projektet omfattar. Enligt uppgifter har emellertid Norge reagerat. Norge har ju inte för avsikt att bygga dammar eller bevattna, men Norge har avsatt en del av sina pengar till tamilerna i norra Sri Lanka för att hjälpa människorna där. Jag har underhandsuppgifter om att både Canada och Holland också är aktiva på det här området.

Vi har ju bundit våra pengar till Kotmale-projektet. Det är fråga om ca 1,5 miljarder som svenska staten har satsat, och 95 % av vårt anslag för bidrag till Sri Lanka går enligt uppgift till Kotmale-projektet. Det betyder att rätt litet är över för denna landsbygdsutveckling, som jag anser vara otroligt viktig, inte minst på grund av att det här är fråga om bevattnings.

Syftet med vår satsning på Kotmale och Sri Lanka var bl. a. att utveckla jordbruket, som jag har påpekat här. Dammyggnaden behövs för ett storstilat och i sig viktigt bevattningsystem, vilket f. ö. bygger på gamla traditioner i Sri Lanka. Men det är lika viktigt att bönderna får sina små åkerlappar och blir självförsörjande.

Av erfarenhet vet vi att de multinationella företagen alltid är ute efter projekt för att tjäna pengar. Vi kan därför få en icke önskad utveckling – en utveckling som går i en helt annan riktning än den som vi avsett och som verkar för helt andra syften än dem som vi vill stå för.

Dessutom bör vi följa utvecklingen i fråga om de mänskliga rättigheterna, som jag har påpekat. Raskonflikter är alltid svåra. De har sina förklaringar, och de har rötter långt tillbaka i tiden. Men de bottnar ofta i ekonomiska intressen, och de svaga grupperna får alltid sitta emellan.

Vi bör, herr talman, utnyttja våra kontakter så långt det över huvud taget är möjligt. För dagen måste vi kanske lämna frågan här, men framtiden får utvisa om det finns anledning att återkomma. Målet för vårt bistånd över huvud taget är ju att främja en demokratisk utveckling, en rättvis fördelning

och tillvaratagande av mänskliga rättigheter. Detta gäller, herr talman, också Sri Lanka. Vi får följa utvecklingen med uppmärksamhet.

Nr 100

Fredagen den
16 mars 1984

*Meddelande om
interpellations svar*

Anf. 8 Utrikesminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Jag har inte den minsta anledning att resa invändningar mot vad Evert Svensson nu har sagt. Jag vill bara lämna några kompletterande upplysningar för kammarens information.

När det gäller Kotmale-projektet är det riktigt att en mycket stor del av vårt bistånd kommit att ägnas just detta enda projekt. Det beslutades för åtskilliga år sedan, och regeringen och SIDA har tagit ad notam det som framförts av riksdagen om användningen av medlen för Sri Lanka och biståndets koncentration till Kotmale-projektet. Och när vi väl åtagit oss projektet måste det självfallet genomföras.

Jag vill påpeka att inom den del av landet där bevattning kommer till stånd genom effekter av vår dammanläggning, så ämnar man fullfölja det program man har, nämligen att ca 140 000 hushåll här skall få sin utkomst. Det gäller ungefär 1 miljon människor, eftersom det är fråga om stora familjer.

Det är inom detta område inte aktuellt att storföretag skall – på det sätt som Evert Svensson beskrivit med exempel från andra områden – få spela huvudrollen vid utnyttjandet av jorden. Vidare är det självfallet att i och med att vi är så kraftigt engagerade i Sri Lanka följer vi med uppmärksamhet och även med oro de rapporter som kommer om starka motsättningar mellan olika etniska grupper. Där har vi givetvis fäst avseende vid de rapporter från Amnesty International som Evert Svensson åberopade. Vi hyser den förhoppningen att de rundabordssamtal och överläggningar som har kommit i gång under innevarande år skall kunna leda till positiva resultat. Vi har också i kommissionen för mänskliga rättigheter i Genève framhållit, när Sri Lanka kom på tal, hur angeläget vi anser det vara att den srilankesiska regeringen starkt engagerar sig för att dämpa och till sist eliminera motsättningarna mellan olika etniska grupper.

Anf. 9 EVERT SVENSSON (s):

Herr talman! Jag hade kanske inte behövt gå upp i talarstolen men gjorde det ändå. Jag har egentligen bara att tacka för de ytterligare kompletteringar som utrikesministern lämnat till sitt ursprungliga svar. Jag slutade mitt anförande med att säga att vi har anledning att följa utvecklingen med uppmärksamhet. Detta har nu också bekräftats av utrikesministern. Ärendet är alltså under observans, och det anser jag är helt nödvändigt.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Meddelande om svar på interpellationerna 1983/84:111 och 116

Anf. 10 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Herr talman! Jag ber att få meddela att jag på grund av stor arbetsanhop-

ning inte kunnat inom föreskriven tid besvara Göran Ericssons interpellation om stödet till idrottsföreningar och Sven Henricssons interpellation om ökade järnvägstransporter för att minska luftföroreningarna. Enligt överenskommelse med interpellanterna kommer jag att lämna svaren den 9 resp. den 6 april.

6 § Svar på fråga 1983/84:378 om pant på miljöfarliga batterier

Anf. 11 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Herr talman! Margareta Persson har frågat mig om jag avser ta initiativ till att införa pant på miljöfarliga batterier.

Naturvårdsverket har till regeringen överlämnat ett förslag till handlingsprogram för hantering av batterier. Ett insamlingssystem föreslås för miljöfarliga batterier i syfte att kraftigt nedbringa mängden kvicksilver och kadmium som i dag tillförs miljön genom batterihanteringen. Kostnaderna för de föreslagna åtgärderna bör enligt verket finansieras med en avgift vid import och tillverkning av ifrågavarande batterier. Om nu angivna åtgärder inte visar sig vara tillräckliga, bör enligt naturvårdsverket en pant införas.

Vid remissbehandlingen av naturvårdsverkets förslag har en del praktiska invändningar mot förslaget framförts. Naturvårdsverkets förslag bereds f. n. inom regeringskansliet. Samtidigt pågår i några kommuner försök med frivillig insamling av batterier, vilka kan ge värdefulla praktiska erfarenheter. Jag är därför inte beredd att nu redovisa några ställningstaganden till enskildheter i förslagen. Min utgångspunkt för den fortsatta beredningen är att tillförseln av kvicksilver och andra tungmetaller till miljön skall minskas så långt det är möjligt och med åtgärder som är rimliga från hanteringssynpunkt.

Anf. 12 MARGARETA PERSSON (s):

Herr talman! Jag tackar jordbruksministern för svaret.

Orsaken till min fråga är det stora miljöproblem som många batterier utgör. Hela 7,5 ton kvicksilver ingår i de batterier som säljs under ett år. Kadmium och kvicksilver är mycket giftiga tungmetaller. Det värsta är att de är beständiga och att de i stor utsträckning tas upp av levande organismer. På grund av den ständigt pågående försurningen av mark och vatten ökar risken för att tungmetallerna utlöses. Om kvicksilver och kadmium tillåts hamna bland våra vanliga sopor – vilket ju sker – utgör de två hot: dels leder förbränningen av soporna till att tungmetaller sprids i naturen, dels försvåras framställningen av kompost från hushållssopor.

I Uppsala har man startat en frivillig insamling av miljöfarliga batterier. Efter bara ett års insamling kan man konstatera att utsläppen av kvicksilver nu är hälften så stora som tidigare. Ändå tror jag inte att frivilliga insamlingar ger ett tillräckligt gott resultat. I Stockholm har insamlingar av batterier pågått under ett års tid. Resultatet är emellertid inte tillräckligt gott.

Förekomsten av de miljöfarliga batterierna blir allt vanligare. Mina

småbarn använder den typen av batterier i sina dataspel, som ju blivit så populära. Också brandvarnare, free-style m. m. kräver sådana batterier. På bara några år har de svenska hemmen översköljts av en mängd prylar som kräver just miljöfarliga batterier.

På olika vägar kan man stoppa den här utvecklingen. Det bästa måste vara att man utvecklar batterier som är miljövänliga. Det är möjligt, men hur lång tid måste vi vänta? Med ekonomiska styrmedel kan man höja priset på batterierna, något som Svante Lundkvist berörde, och på det sättet bekosta ett insamlingsystem. Men man kan även införa ett pantsystem för att förmå konsumenterna att lämna tillbaka batterierna för återvinning.

Den här marknaden växer enormt snabbt, och de farliga utsläppen ökar i samma takt. Därför tror jag att man måste handla mycket snabbt. Jag förstår inte riktigt varför man inte inför ett pantsystem. Om konsumenterna får 5 eller 10 kr. per batteri, lämnar de tillbaka batterierna. Samtidigt kan man arbeta på att få fram miljövänliga batterier. Men inte ens några år kan vi vänta på nya batterier. Både kortsiktigt och långsiktigt måste man arbeta med den här frågan.

Jag måste fråga: Är inte ett pantsystem effektivare än en prishöjning när det gäller att bekosta en frivillig insamling av batterier?

Anf. 13 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Herr talman! Även jag är orolig, Margareta Persson, för vad de miljöfarliga batterierna kan leda till när det gäller miljön. Vidare har också jag den inställningen att vi inte kan vänta några år på åtgärder, som eventuellt skulle innebära att vi fick mindre miljöfarliga batterier, utan att det är angeläget att åtgärder vidtas så snabbt som möjligt. Min enda ambition är att vi, innan åtgärder vidtas, noggrant funderar över de praktiska problem som hör samman med den här hanteringen, även om man väljer pantsystemet. Det gäller att få ett väl fungerande system redan från början. Vi bereder ärendet i departementet, och vi avser att så snart som möjligt komma fram till bästa tänkbara lösning.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på fråga 1983/84:382 om utsädeskontrollen

Anf. 14 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Herr talman! Börje Stensson har frågat mig vilka anledningar det finns att förändra utsädeskontrollens organisation.

Inom jordbruksdepartementet bereds f. n. ett förslag från lantbruksstyrelsen om dels vissa tekniska ändringar i systemet för statsplombering av utsäde, dels vissa ändringar i utsädeskontrollens organisation. Förslagen är föranleda främst av att det föreligger en stor överkapacitet inom utsädeskontrollen som helhet. En anpassning av organisationen till behovet skulle medföra kostnadsbesparingar.

Jag avser att föreslå regeringen att senare i vår lägga fram förslag i fråga om utsädeskontrollen.

Anf. 15 BÖRJE STENSSON (fp):

Herr talman! Jag får tacka jordbruksminister Svante Lundkvist för svaret på min fråga. Bakgrunden till frågan är just det som jordbruksministern säger i sitt svar om den planerade förändringen.

Enligt uppgifter från jordbruksnäringens håll och de enskilda frökontrollanstalter som berörs är det fråga om förändring av tekniken för analys och statsplombering av utsäde. Vidare är avsikten att huvudmannskapet skall vara helt statligt och att de enskilda frökontrollanstalterna skulle mista sitt tillstånd att statsplombera utsäde.

Vad beträffar tekniken vill jag säga att min fråga inte så mycket berör den delen av en eventuell proposition. Det som bekymrar mig och oroar jordbruksnäringens utövare liksom de anställda vid de enskilda frökontrollanstalterna är antydningarna om att dessa enskilda frökontrollanstalter skulle mista sitt tillstånd att statsplombera utsäde.

Vi har tre s. k. lokala frökontrollanstalter, nämligen i Linköping, Örebro och Skara. De grundades omkring 1880 av resp. hushållningssällskap, vilka fortfarande är huvudmän.

Jordbruksministerns svar ger inte några lugnande besked. Tvärtom är det oroande att jordbruksministern inte vill ge någon mer ingående information om vad som kan hända med den nuvarande organisationen och för dem som arbetar i denna.

En förändrad teknik kan rationalisera och förbilliga utsädeshanteringen, har det sagts. Däremot är det tämligen säkert att en förändrad organisation inte på något avgörande sätt kan påverka utsädespriset genom kontrollkostnaden.

Förhållandet är ju också det att vid t. ex. frökontrollanstalten i Linköping utgör arbetet med statsplomberingen bortemot tre fjärdedelar av verksamheten. Skulle en så stor del av verksamheten falla bort vid ett helt förstatligande, kan övrig verksamhet knappast upprätthållas, och det blir till stort förfång för jordbruksnäringen i länet.

De lokala frökontrollanstalterna är lokaliserade till områden med en omfattande utsädesodling. Vidare mister trädgårdsföretag och enskilda en informationsmöjlighet på nära håll, om den här verksamheten skulle försvinna. Den är mycket uppskattad.

Jag vill fråga jordbruksministern: För vilken part i den här berörda intressegrupperingen blir det bättre med en organisationsförändring när det gäller utsädeskontrollen? Blir det bättre för odlaren i Östergötland eller på Närkeslätten, för frökontrollen, för köparen av utsäde eller möjligen för staten? Anser jordbruksministern att det uppstår några nackdelar för odlare, om de lokala frökontrollanstalterna i t. ex. Linköping och Örebro i en förändrad organisation helt tvingas upphöra med sin verksamhet? Vilka garantier finns det f. ö. för en högre effektivitet och lägre kostnader, om man förändrar organisationen för frökontrollverksamheten?

Anf. 16 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Herr talman! Jag är övertygad om att alla som funderat litet på dessa problem är överens med mig om att vi har denna överkapacitet. Avsikten är självfallet inte att vi skall försämra förutsättningarna för näringen i detta sammanhang. Tvärtom är det i detta fall liksom i andra sammanhang helt naturligt att vi eftersträvar att försöka få en så bra organisation av verksamheten som det över huvud taget är möjligt. Det är med det målet för ögonen som vi nu diskuterar utsädeskontrollen. Det skall bli överläggningar också med berörda parter. Med hänsyn tagen till detta är jag för dagen inte beredd att gå närmare in på de slutgiltiga lösningar som kan komma att bli resultatet av dessa överläggningar.

Anf. 17 BÖRJE STENSSON (fp):

Herr talman! Det är mycket möjligt att den överkapacitet som jordbruksministern talade om i svaret kan finnas – det är väl inte tal om annat. Men den överkapaciteten kan väl knappast skyllas på den verksamhet som tillkom före detta sekels början och som alltså är gammal och etablerad. Överkapaciteten måste i stället, såvitt jag förstår, tillskrivas den statliga verksamheten. Det vore då illa om den här nu väl fungerande och mycket effektiva verksamheten på de enskilda lokala frökontrollanstalterna finge lov att stryka på foten för att man för statens del möjligen skulle kunna förbilliga verksamheten. Men man förbättrar knappast för odlaren, för frökontrollanstalterna eller för köparen av utsädet. Det skulle möjligen vara staten som kunde tjäna på en förändrad organisation. Men myndigheten är ju ändå till för medborgaren – det är någonting som vi försöker understryka och inpränta i verksamheten. Det vore inte bra om just den här förändringen i stället skulle understryka att det för myndigheten – staten skall bli bättre i något avseende – dock inte för kunden.

Anf. 18 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Herr talman! Det är ändå så, Börje Stensson, att vi också får se till att den statliga verksamheten sköts på ett sådant sätt att den inte i onödan belastar näringen med kostnader.

Anf. 19 BÖRJE STENSSON (fp):

Herr talman! Jag vill i sammanhanget erinra om att regeringen – statsmakten gärna i dagsläget för över verksamhet på exempelvis jordbruksnäringen. Här finns det en verksamhet som i överensstämmelse med statens reglemente fullgör en fin uppgift. Men detta arbete är man kanske benägen att nu förlägga till en helt statlig verksamhet. Det går emot de intentioner som man har i andra avseenden – när man för över ansvar till exempelvis jordbruksnäringen. Här är man alltså beredd att flytta över ett ansvar i dess helhet från jordbruksnäringen till staten. Jag tycker att det rimmar dåligt med det förfarande som tillämpas i övrigt.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Svar på interpellation 1983/84:104 om fiskevården i reglerade sjöar**Anf. 20** Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

- Herr talman! Paul Lestander har frågat mig följande, nämligen
- om regeringen avser att vidta åtgärder för att få till stånd en långsiktig plan för restaurering av näringstillgången i de reglerade sjöarna,
 - om regeringen avser att ta initiativ för att tillsammans med kraftbolagen analysera förutsättningarna för senareläggning av urtappningen av vissa delar av magasinerad vattenvolym,
 - om regeringen kommer att arbeta för ytterligare planteringar av röding i lämpliga reglerade vatten, samt
 - om regeringen har för avsikt att ta andra initiativ för bättre fiskevård i dessa sjöar.

En central uppgift för fiskerimyndigheterna har sedan 1940-talet varit att klarlägga konsekvenserna för fisket av regleringen av sjöar och vattendrag för energitvinning. Från och med 1960-talet har olika praktiska kompensationsåtgärder vidtagits i avsikt att minska skadeverkningarna vid främst sjöregleringar. Så t. ex. har inplantering av olika sorters fisk gjorts. Goda resultat har uppnåtts, bl. a. med kanadäröding. Försök pågår att på andra sätt höja avkastningen i de reglerade sjöarna, bl. a. genom överflyttning dit av små kräftdjur som normalt finns endast i sjöar nedanför högsta kustlinjen. Ett sådant kräftdjur är pungräkan (*Mysis relicta*). Introduktionen av pungräka har haft positiv effekt i många norrländska sjöar. Fiskbestånden har reagerat genom förbättrad tillväxt, ändrad balans mellan arterna samt förbättrad köttfärg och smak. Sjöns ekosystem har dock påverkats. Bl. a. har vissa andra näringsdjur minskat i antal. En utvärdering av hittills vidtagna åtgärder pågår, och nya utsättningar av pungräka har uppskjutits i avvaktan på denna. Utvärderingen beräknas vara avslutad under 1985.

Också frågan om en senareläggning av urtappning av vissa delar av magasinerad vattenvolym har uppmärksammats av fiskeristyrelsen och kommer att tas upp till behandling när den nämnda utvärderingen är klar. Paul Lestanders önskemål om en analys av förutsättningarna för en senareläggning kommer således att bli tillgodosett i det sammanhanget.

Utvärderingen kommer f. ö. att bli ett viktigt underlag för beslut om hur fiskevårdsarbetet i de reglerade vattnen skall bedrivas. Häri innefattar jag också ställningstagande till sådan inplantering av röding som Paul Lestander har berört särskilt. Slutligen vill jag nämna att den nya indexuppräknings av vattenavgifterna bör förbättra förutsättningarna för fiskevårdande insatser.

Anf. 21 PAUL LESTANDER (vpk):

Herr talman! Jag får tacka jordbruksministern för svaret. Regleringen av Sveriges sjöar och älvar är något som pågått mycket länge. De skador som drabbat enskilda sakägare vid dessa ingrepp har reglerats genom avtal eller vattendomar. Detta har också gällt enskildas anspråk vid skador på fisket i dessa vatten. Den skada som drabbat en bygd genom att försörjningsunderla-

get varaktigt försämrats har oftast blivit oreglerad.

Det är riktigt, som framhålles i jordbruksministerns svar, att ett omfattande arbete nedlagts från fiskerimyndigheterna för att skaffa kunskap om vilka metoder som skulle kunna användas för att återge de reglerade vattnen en förbättrad fiskeproduktion. En av dessa prövade metoder har varit utsättningen av *Mysis relicta*. Erfarenheterna av dessa utsättningar är så mångtydiga att de t. v. upphört.

Allmänt kan väl konstateras att ett ensidigt beroende av ett fisknäringssdjur innebär stora risker. Kompletteringar med andra näringssdjur vore önskvärda. I en informationsskrift från försöksgruppen för fiskevårdande åtgärder i Kraftverksmagasin nr 15 år 1983 sammanfattar gruppen kvarvarande frågeställningar:

Vad sker på längre sikt? Utvecklingen av t. ex. antal, tillväxt och medelvikt hos olika arter av fisk visar trender som ännu inte stabiliserats.

Innebär en förändring från sjöar där röding dominerar till sjöar där öring dominerar en minskad fiskproduktion?

Påverkas sikens rekrytering till fiskbart bestånd?

Kommer rödingen nu att återerövra sjöar där den utkonkurrerats av inplanterad sik?

Om näringstillgången kan anses tryggad genom *Mysis*, kan då utsättning av rom, yngel eller ungar av röding motverka rekryteringsskadan på grund av regleringen?

Kan inplantering av andra fisknäringssdjur t. ex. *Pallasea quadrispinosa*, *Gammaracanthus lacustris* och *Pontoporeia affinis* fungera på ett gynnsamt sätt i *Mysis*-sjöarna genom att bryta karaktären av monokultur?

Vad innebär *Mysis*' dominerande ställning som bytesdjur för eventuella anrikningar av vindburna pesticider och sedimenterade tungmetaller i fisk?

Är *Mysis*-introduktionen bara ett första steg i en åtgärdskedja, där man även planterar in en ny pelagisk bytesfisk, som lever av *Mysis*, t. ex. nors?

Hur mycket av de positiva effekterna av en *Mysis*-inplantering döljs av negativa faktorer t. ex. reglering, hårt nätfiske eller maskmete av småöring i bäckarna?

– Så långt Kraftverksmagasin nr 15.

Trots att dessa, många mycket betydelsefulla, delfrågor inte hittills kunnat bearbetas, trots fiskets ostridiga betydelse i dessa områden och trots uppräknningen av vattenavgifterna ger inte jordbruksministern något svar på en av mina frågor:

Kommer regeringen att vidta några åtgärder för att utarbeta en långsiktig plan för restaurering av näringstillgången i reglerade sjöar?

Utbyggnaden av vattenkraften för elproduktion var från nationell industrialiseringstillväxtstrategisk synpunkt ett effektivt delmoment. Villkoren för denna utbyggnad har i huvudsak styrts av exploatörsintressenterna. Vattenfall och andra kraftbolag har håvat in jättevinsten vid de vattenkraftsutbyggnader som ägt rum.

Förlusterna drabbade de områden där exploateringen skedde. Värdefull skogsmark överdämades. Odlingsarealerna minskade genom sjöregleringen.

Stora skador uppstod på fisket. Man fick försämrade båtutfartförhållanden och svagare isar.

Ökas satsningarna på fiskevård i de reglerade sjöarna är det positivt. Tyvärr uppfattar jag inte jordbruksministrernas svar som någon signal till att regeringen verkligen kommer att göra någon insats i den här frågan.

Anf. 22 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Herr talman! Paul Lestander har i sitt inlägg verkligen belyst de svåra problem av rent biologisk art som man möter när man skall försöka få till stånd en ordentlig fiskevård som gör det möjligt för oss att nå det tillstånd som vi eftersträvar.

Jag sade i mitt svar, Paul Lestander, att det pågår en utvärdering av de undersökningar som har gjorts. Man har som målsättning att vara färdig under 1985. Jag anser för min del bestämt att vi innan vi tillgriper de åtgärder som Paul Lestander förordar bör ha den här utvärderingen som underlag, just för att vi skall kunna lyckas i våra föresatser att bedriva en fiskevård som verkligen blir framgångsrik.

Det vi nu talar om är ändå – med de exempel Paul Lestander själv har visat – komplicerade frågor. De åtgärder vi hitintills har vidtagit har, när det gäller exempelvis *Mysis*, gjort att vi fått, låt oss kalla det så, en monokultur på det här området. Det har haft verkningar vi inte kan vara tillfredsställda med. Innan vi kommer med definitiva förslag till åtgärder skall vi ha gott underlag för de insatser som skall göras. Vår ambition skall vara en aktiv fiskevård inom de här områdena.

Anf. 23 PAUL LESTANDER (vpk):

Herr talman! Jag noterar naturligtvis de goda ambitionerna. Jag tillåter mig att återkomma om inte de goda ambitionerna också leder till kraftfulla åtgärder.

Jordbruksministern säger att det behövs ytterligare utvärderingar och ytterligare underlagsmaterial. Tyvärr ger han inget definitivt svar på frågan om regeringen när utvärderingarna, underlagsmaterialet och den vetenskapliga belysningen är klara kommer att vidta kraftfulla åtgärder. Han talar om utvärderingar, men inte om de påföljande åtgärderna.

Anf. 24 Jordbruksminister SVANTE LUNDKVIST:

Herr talman! Jag undrar om Paul Lestander hörde på vad jag sade. Jag sade att när utvärderingen är klar – och man beräknar att den är klar 1985 – är vår ambition att vi på basis av resultaten av den skall bedriva en aktiv fiskevård i de här sjöarna.

Anf. 25 PAUL LESTANDER (vpk):

Herr talman! Jag hörde faktiskt på mycket noga, och vi får se när den dagen kommer om det här bara är en deklaration eller om det är en verklig målsättning som också kommer att fullföljas.

Överläggningen var härmed avslutad.

Fredagen den
16 mars 1984

Om barnomsorgen

Anf. 26 Socialminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Ingegerd Troedsson har frågat mig om regeringen är beredd att vidta åtgärder för att förbättra familjernas möjlighet att själva ta hand om sina småbarn eller att själva ordna sin barnomsorg.

Låt mig inledningsvis konstatera att samhället erbjuder en rad olika åtgärder för att stödja utsatta grupper. Detta stöd riktar sig i hög grad också till barnfamiljer i olika situationer och i olika skeden av barnens uppväxttid. Stödet är i vissa fall utformat för att ge en god grundtrygghet, i andra fall för att enligt god försäkringssed ge ett skydd vid inkomstbortfall.

De generella barnbidragen ger en viss grundläggande utjämning av de kostnader som familjer med barn har i förhållande till familjer utan barn. De familjepolitiska stödformerna är också riktade till olika typer av barnfamiljer. Hemmamakeavdraget i skattesystemet och garantinivån i föräldraförsäkringen har således betydelse inte minst för familjer med en hemarbetande.

Bostadsbidraget riktar sig genom sin konstruktion till familjer med låga eller vanliga inkomster, dvs. i stor omfattning till familjer med en inkomst, antingen detta beror på att den ena föräldern är hemarbetande eller att en förälder är ensamstående med barn. Bostadsbidraget ger emellertid också, i likhet med flerbarnstillägget, ett kraftigt stöd till familjer med flera barn. Vissa delar av studiestödet är utformade så att även barn i familjer med låga inkomster skall få möjlighet att fortsätta studierna efter den obligatoriska skolan. Regeringen har nyligen i en proposition föreslagit avsevärda förbättringar av studiestödet till inkomstsvaga hushåll med gymnasiestuderande barn.

Jag har önskat ge denna grundläggande redovisning för att bemöta Ingegerd Troedssons påståenden i interpellationen om att det "är känt att det främst är familjer med låga och vanliga inkomster, med flera barn eller med obekväma arbetstider som helt står utan någon form av stöd till sin barnomsorg".

Ett grundligt studium av interpellationen ger emellertid mig ett intryck av att vad Ingegerd Troedsson egentligen vill är att en del av de statliga medel som nu utgår till stöd för den kommunala barnomsorgen skall omfördelas till familjer med en hemmama. Om denna min iakttagelse är riktig, vill jag ge Ingegerd Troedsson det klara beskedet att regeringen även fortsättningsvis kommer att verka för att stödet till barnfamiljerna utgår både i form av ekonomiska bidrag och i form av barnomsorg. Jag är således, herr talman, inte beredd att medverka till att resurser fördelas om från den kommunala barnomsorgen till det direkta ekonomiska barnstödet.

Anf. 27 Förste vice talman INGEGERD TROEDSSON (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka socialministern för svaret. När man hör det uppläsa, skulle man kanske kunna tro att de svenska barnfamiljerna befinner sig i den bästa av alla världar. Barnfamiljerna har en god

Om barnomsorgen

grundtrygghet och skydd vid inkomstbortfall samt får bostadsbidrag, som ger ett kraftigt stöd till familjer med flera barn. Socialministern räknade också upp en rad stödformer för gymnasiestuderande, trots att min interpellation avsåg barn med barntillsynsbehov, alltså små barn.

Javisst, stödformerna är många, men beskattningen av barnfamiljerna är ju samtidigt så hård att de i allt flera fall inte når en acceptabel standard trots de många stödformerna. Det gäller i första hand flerbarnsfamiljerna. Det gäller i andra hand barnfamiljer som av olika anledningar vill eller måste leva på *en* inkomst. Det gäller dem som vill eller måste ordna sin barnomsorg själva. Vi vet också att allt flera barnfamiljer i dag är tvingade att uppsöka socialbyrån för att få ihop till skatten.

Låt mig mycket kort påminna om hur situationen är för våra barnfamiljer. Jag skall då inrikta mig på dem som min interpellation avsåg, nämligen familjer med små barn. För att nå existensminimum, en nivå som ligger långt under lägsta folkpensionsstandard, behöver en familj där en förälder själv tar hand om barnen en lön på 100 000 kr., om det är en tvåbarnsfamilj. En familj med tre barn behöver 130 000 kr. Då har jag räknat med genomsnittshyra. Samtidigt vet vi att ju flera små barn det finns i familjen, desto vanligare är det att en förälder är hemma på heltid.

Betyder då detta att bara höginkomsttagare tar hand om sina barn själva? Nej, verkligheten är väl snarare den motsatta. Detta att en familj med tre barn behöver 130 000 kr. i inkomst för att kunna klara sig på *en* inkomst innebär att man i en industriarbetarfamilj måste tjäna 40 000–45 000 extra för att nå upp till existensminimum.

Den hemmaarbetande maken då? Vederbörande utför ju ett arbete som, om det gäller tre små barn, är värt 150 000 kr. – åtminstone skulle det kosta så mycket om det skedde på daghem.

Situationen blir inte mycket bättre för familjer med låga eller vanliga inkomster som ordnar sin barnomsorg själv. Jag skall ta ett exempel här också, ett mycket vanligt exempel: en familj med två barn som har inkomster på 85 000 och 60 000 kr. Den ena föräldern har heltid, den andra har lång deltid. Jag har antagit att hyran är 2 000 kr. i månaden.

Om den familjen betalar mer än 5:50 i timmen per barn för barntillsyn, blir faktiskt ekonomin ännu sämre än om en förälder stannar hemma hos barnen. I båda fallen hamnar familjen långt under existensminimum.

Trots alla de stödformer som socialministern räknade upp i svaret, är det i dag en enda barnomsorgsform som anses värd att få ett direkt stöd från det allmänna, och det är den kommunala barnomsorgen. Men samtidigt är det väl känt att den kommunala barnomsorgen dubbelt så ofta används i familjer med ett barn som i familjer med flera barn.

Det är också väl känt att den används dubbelt så ofta i akademiker- och tjänstemannafamiljer som i LO-familjer. Det är också känt att LO-familjerna samtidigt är de som oftast får lösa barnomsorgsfrågan privat utan något stöd från det allmännas sida.

Detta framgår av en rapport från statistiska centralbyrån som har utarbetats vidare av LO och som presenterades vid en konferens i slutet av

förra året, där jag tror att socialministern själv var närvarande.

Herr talman! Så här ser verkligheten ut för allt fler vanliga småbarnsfamiljer i Sverige: stora ekonomiska svårigheter och en föga social inriktning av det stora stöd som ges till den kommunala barnomsorgen. Det är tyvärr också så att de barnfamiljer som allra bäst skulle behöva en inkomstförstärkning får behålla allra minst. Det beror på reglerna för de inkomstprövade bostadsbidragen.

För en familj med *en* låg tjänstemannainkomst som behöver få en ökning av sin disponibla inkomst med 500 kr. i månaden krävs det en löneökning på 1 200 kr. i månaden om familjen har ett barn, och med tre barn behövs det en löneökning på 2 800 kr. i månaden.

Jag har velat nämna detta därför att jag får litet grand ett intryck av att socialministern betraktar bostadsbidragen som en form av värdnadsersättning. Det är bra att bostadsbidrag finns, men det är mycket synd att de skall behövas, för bostadsbidragen låser ju in familjerna, gör det allt svårare för dem att av egen kraft förbättra sin standard. Ambitionen borde i stället vara att så långt möjligt minska behovet av inkomstprövade bidrag och att i stället försöka få generella lösningar.

I min interpellation, herr talman, påpekar jag att det är väl känt att många föräldrar som önskar fortsätta sitt förvärvsarbete har svårt att kombinera detta med den kommunala barnomsorgen. Mer flexibla och skraddarsyddna lösningar ställer sig ju ofta ekonomiskt oöverkomliga för familjer med låga eller vanliga inkomster, även om de skulle kosta väsentligt mindre än den kommunala barnomsorgen. Det är också känt att det främst är familjer med låga och vanliga inkomster, med flera barn eller med obekväma arbetstider, vilket många LO-familjer har, som helt står utan någon form av stöd till sin barnomsorg.

Detta innebär i genomsnitt högre kostnader för varje ytterligare familj som får kommunal barnomsorg. Bristen på platser där beräknas samtidigt till ca 80 000, om även fortsättningsvis endast den vårdformen skall stödjas. Stat och kommuner har inte heller råd att fortsätta utbyggnaden av den kommunala barnomsorgen i oförändrad takt. Genom den s. k. avindexeringen kommer också statsbidragen till denna att urholkas under de kommande åren.

Herr talman! Låt mig bara skjuta in att i den rapport från finansdepartementets expertgrupp för studier i offentlig ekonomi som heter Fördelningseffekter av kommunal barnomsorg – Ds Fi 1983:30 – har man räknat ut att de årliga kostnaderna för den kommunala barnomsorgen vid utbyggnad till full behovstäckning vid nuvarande subventionsnivå skulle innebära minst en fördubbling.

Det är – för att återgå till min interpellation – också väl känt att allt fler föräldrar protesterar mot att endast vård av andras barn, inte av egna, betraktas som jämlik och produktiv och i samma utsträckning värd det allmännas stöd och uppmuntran.

Mot bakgrund av det anförda bad jag att få ställa följande fråga till socialministern: Är regeringen beredd att vidta åtgärder för att förbättra

familjernas möjlighet att, om de så önskar, själva ta hand om sina småbarn eller att själva ordna sin barnomsorg?

Svaret på denna min interpellation är – förlåt uttrycket – ”Goddag – yxkraft”. För vad är det socialministern säger? Jo, han vill ”ge Ingegerd Troedsson det klara beskedet att regeringen även fortsättningsvis kommer att verka för att stödet till barnfamiljerna utgår både i form av ekonomiska bidrag och i form av barnomsorg”. Så oerhört intressant! Men är det inte en fullständig självklarhet? Och något svar på min fråga är det ju minst av allt.

Herr talman! Interpellationssvaret är kanske litet ovanligt i också ett annat avseende. Socialministern säger sig nämligen ha gjort ett grundligt studium av interpellationen för att få ett intryck av vad jag egentligen vill. Men jag framställer inte interpellationer för att få reda på vad jag egentligen vill – det vet jag utomordentligt bra själv – utan för att försöka få reda på om socialministern är beredd att göra någonting för att underlätta för barnfamiljerna att själva ta hand om sina småbarn.

Jag har alltså inte fått något svar på min interpellation, och jag skulle därför avslutningsvis inom ramen för interpellationen vilja formulera om frågan så här: Är regeringen beredd att vidta åtgärder som gör det möjligt för familjer att, om de så önskar, själva ta hand om sina småbarn eller att själva ordna sin barnomsorg?

Om svaret på frågan är ja, är jag naturligtvis intresserad av vad regeringen tänker göra. Är svaret på frågan nej – man vill inte göra det möjligt för familjerna att själva ordna omsorgen om sina barn –, skulle jag vilja veta hur socialministern då har tänkt sig att klara barnomsorgen.

Anf. 28 Socialminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Nej, det är naturligtvis inte min mening – och det vet Ingegerd Troedsson mycket väl – att försöka ge en bild av att barnfamiljerna lever i den bästa av världar. Det vore, Ingegerd Troedsson, lika felaktigt och osakligt som att påstå att ingenting görs för att hjälpa de familjer som befinner sig i den här situationen. Det var därför jag räknade upp en del av de stödformer som i dag finns och som naturligtvis är till mycket stor hjälp för just de här familjerna.

Herr talman! Sedan jag skrev det här interpellationssvaret har det inträffat en del som borde kunna bli till glädje för barnfamiljerna. Representanter för de fem riksdagspartierna har kommit överens om att försöka ta gemensamma tag för att förbättra barnfamiljernas situation. Vi är alla plågsamt medvetna om att många barnfamiljer befinner sig i ett ytterligt bekymmersamt ekonomiskt läge. En del av de förslag till förbättringar som partierna har framlagt är visserligen sinsemellan oförenliga och ett och annat oacceptabelt för det ena eller det andra partiet. Men det finns på en del viktiga punkter samstämmiga uppfattningar eller uppfattningar som borde gå att sammanjämka om viljan finns. Jag tror att viljan finns.

Vid den överläggning vi hade i går gjorde vi en noggrann genomgång av vilka förslag från de andra partierna som vi kan acceptera och vad vi är beredda att i positiv anda diskutera. Den genomgången var så konstruktiv

och positiv att vi var helt överens om att fortsätta samtalen för att, om möjligt, hitta en gemensam lösning på barnfamiljernas problem. I det läget är det, herr talman, för barnfamiljernas skull viktigt att mer ta fasta på det som förenar än det som skiljer partierna åt.

Herr talman! Jag tänker därför – trots att det är litet mot min natur – försöka motstå frestelsen att acceptera Ingegerd Troedssons inbjudan till batalj. Den får vi ta en annan gång. Men på några punkter vill jag ge några sakupplysningar, som jag hoppas skall väcka tankar också hos riksdagens förste vice talman.

I interpellationen säger hon sig ömma särskilt för flerbarnsfamiljer med låga och vanliga inkomster; hon hävdar att samhället gör litet eller inget alls för att stödja dem av dessa familjer som väljer att själva vårda sina barn. Det är ett mycket osakligt påstående. Låt oss titta på vad en fyrabarnsfamilj får i stöd av samhället om den består av en hemarbetande make och den förvärvsarbetande maken är just en industriarbetare med genomsnittlig inkomst. Familjen får ett barnbidrag på drygt 18 000 kr. per år och ett bostadsbidrag på ca 27 000 kr., sammanlagt alltså ca 45 000 kr. per år. Om familjen bor i en modern lägenhet får den genom ett räntebidrag från staten sin hyra sänkt med 2 000–3 000 kr. i månaden. Det är bl. a. det räntebidraget moderaterna nu föreslår skall tas bort. Det skulle innebära en ekonomisk katastrof för den familj som Ingegerd Troedsson ömmar så mycket för. Stödet till dessa familjer är alltså icke ringa, men det måste bli större.

Så några ord om den barnomsorg – inte bara kommunal utan också privat som inte drivs i vinstsyfte. Under den borgerliga regeringsperioden avtog takten i utbyggnaden av barnomsorgen. Nu står 88 000 barnfamiljer i kö för en dagisplats. I det läget vill Ingegerd Troedsson och moderaterna skära ned utbyggnadstakten ytterligare, genom att minska statsbidraget till barnomsorgen med ca 5 000 kr. per barn på daghem. Eftersom kommunerna, som Ingegerd Troedsson mycket riktigt påpekade, har väldigt stora ekonomiska bekymmer, skulle detta tvinga dem att höja daghemsavgiften med nära nog motsvarande summa. Vad skulle det innebära? Jo, det skulle innebära att tusentals av de LO-familjer som Ingegerd Troedsson särskilt lägger sig ut för inte skulle ha råd att behålla den dagisplats de fått. Det skulle innebära att många av de 88 000 som står i kö aldrig skulle få råd att acceptera en erbjuden daghemsp plats. Moderaternas förslag är på den punkten barnfamiljsfientligt och helt oförenligt med kvinnornas jämställdhetssträvanden.

Vi socialdemokrater har den bestämda och icke förhandlingsbara uppfattningen att barnfamiljerna – barnen och föräldrarna – är bäst betjänta av en snabb utbyggnad av barnomsorgen, den kommunala och den privata i regi av föräldrakooperativ och organisationer. Därför kommer vi att göra allt som är möjligt att göra för att så snart det går bygga ut barnomsorgen till full behovstäckning. Under tiden skall vi ge barnfamiljerna, också dem som väljer att själva ta hand om sina barn, allt det stöd vår ekonomi orkar med. Men vi säger bestämt nej till alla inslag i familjepolitiken som reser nya hinder i vägen för kvinnornas jämställdhetssträvanden, herr talman.

Om barnomsorgen

Anf. 29 Förste vice talman INGEGERD TROEDSSON (m):

Herr talman! Jag är medveten om att socialministern flera gånger har sagt sig vara smärtsamt medveten om barnfamiljernas situation. Jag har tagit fasta på detta, och detta var anledningen till min interpellation.

Jag tycker att det här är viktigt, i en situation när vi vet att vi inte kan bygga ut den kommunala barnomsorgen till att täcka hela den efterfrågan som till stor del har uppkommit genom att man bara stöder denna vårdform för barn. Vi kommer inte att klara detta. Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi har själv visat att det skulle innebära en fördubbling av kostnaderna.

Är det då inte bättre, herr talman, att man försöker inrikta sig på att också underlätta andra vårdformer för barnen, om föräldrarna tycker att dessa är bättre? Om föräldrarna själva vill ta hand om barnen, vad är det för fel i det? Det är tydligen inte förenligt med kvinnornas jämställdhetssträvanden. Jag tycker att detta är en mycket destruktiv inställning. Vård av barn är ett arbete, vem som än utför det – även om det är föräldrarna själva. Om föräldrarna själva ordnar sin barnomsorg, som alltså många LO-familjer måste göra, är det då inte bra om vi kan underlätta detta? Det kunde ske t. ex. genom en skattefri vårdnadsersättning, som vi har föreslagit. I stället säger man att det är bättre att satsa pengarna på fortsatt utbyggnad av kommunal barnomsorg även tydligen för dem som hellre skulle vilja ha andra alternativ.

"Inbjudan till batalj" tänkte socialministern inte anta. Jag tycker faktiskt, herr talman, att det är en något ovanlig beskrivning av en mycket hövlig och väsentlig fråga i en interpellation.

Socialministern gick i sitt svar också in på en mängd andra saker. Låt mig bara nämna att den beskrivning som man har gjort från kanslihusets och socialdemokraternas sida av våra alternativ är gravt felaktig. Vi har bemött detta, och jag tror att vi t. o. m. har utmanat till debatt. Jag är beredd att ta en sådan debatt med socialministern var och när som helst. Jag skall dock inte uppta mina få minuter nu med detta; låt mig bara understryka att den beskrivningen är gravt felaktig.

Vad debatten nu gäller är att av rättviseskäl minska klyftan i fråga om stöd mellan kommunal barnomsorg, som passar många familjer mycket bra, och andra former. Vad det gäller är också att underlätta för föräldrar som vill ha andra vårdformer och som inte kan använda den kommunala barnomsorgen. Detta är bakgrunden till det förslag om en vårdnadsersättning som vi har lagt fram.

Jag tycker att de synpunkter som har förts fram av den familjeekonomiska beredningsgruppen beträffande de borgerliga motionerna är något säregna. När det gäller vårt förslag om ett skattefritt vårdnadsbidrag med 6 000 kr. per barn mellan ett och tre år står det att "förslaget inte innebär något egentligt alternativ till förvärvsinkomst och därför bara kan utnyttjas för att låta en förälder vara hemma i familjer med en i övrigt god ekonomi". Vidare står det att förslaget sannolikt kommer att leda till att den kvinnliga parten stannar hemma.

Jag tror inte att socialministern menar att det är rättvisare och bättre att bara fortsätta att missgynna dem som inte har kommunal barnomsorg än att i alla fall ta ett första steg och underlätta något för denna grupp, som inte består av höginkomsttagare i första hand, utan i stor utsträckning av LO-familjer och flerbarnfamiljer.

Herr talman! Låg mig också säga att det i rapporten till expertgruppen för studier i offentlig ekonomi, *Fördelningseffekter av kommunal barnomsorg*, uttryckligen sägs att skall man ha ett något så när neutralt stöd, skulle man behöva fördubbla dagens genomsnittstaxa för barn över tre år i den kommunala barnomsorgen och tredubbla taxan för barn under tre år. Så säger man att högre daghemstaxor kan ge bättre incitament för kommunen att bygga ut verksamheten men att det också kan leda till låg ekonomisk standard för förskolehushållen. Det kan därför finnas skäl att konstruera om bidragen till den kommunala barnomsorgen "– – – så att de också innehåller en komponent som utgår som ett bidrag per barn, men då riktat direkt till förskolehushållen. Detta bidrag kan t. ex. utformas som en skattereduktion (per barn) till hushåll med barn i förskoleåldern eller som ett höjt barnbidrag. Detta skulle göra det möjligt att höja daghemstaxorna något och på så sätt minska skillnaderna i ekonomisk standard mellan hushåll med olika barnomsorgsform."

Detta är ett referat från ett sammandrag av synpunkterna i en brännpunktsartikel i Svenska Dagbladet.

Men det skulle alltså inte försämra för de familjer som vill ha kommunal barnomsorg. De betalar en något högre avgift, men får samtidigt motsvarande belopp, t. ex. i form av en skattefri vårdnadsersättning. Det är just så vi har konstruerat vår vårdnadsersättning, för att bidra till att minska klyftorna i fråga om stöd utan att samtidigt försvåra för föräldrar som vill förvärvsarbeta. Det skulle tvärtom underlätta tillkomsten av många olika alternativ och skapa ökad rättvisa.

Jag väddar till socialministern att vid tillfälle – jag vet att det finns ett intresse hos socialministern – närmare sätta sig in i vad vårt förslag verkligen innebär. Jag tror att det skulle vara till gagn för alla.

Anf. 30 Socialminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Det har jag redan gjort. Den samlade effekten av de familjepolitiska och skattepolitiska förslag som moderaterna har lagt fram blir närmast ekonomisk katastrof för just de grupper barnfamiljer som Ingegerd Troedsson har berört i sin interpellation. Jag däremot, som är en gammal man med hög inkomst och många barn, skulle få den behållna inkomsten förstärkt med 8 000–9 000 kr. Det vill jag inte. Det är bättre att de pengarna kommer andra barnfamiljer till del.

Moderaterna föreslår att vårdnadsbidraget också skall finansieras genom att man ger 1 040 000 000 kr. mindre till den kommunala barnomsorgen. Det kommer att innebära att väldigt många barnfamiljer med begränsade inkomster som har barn på daghem inte längre har råd att ha barnen där och

att många andra, som vill ha in sina barn på daghem, aldrig kan ta en erbjuden plats.

Jag är skeptiskt inställd till experter, även om de finns på finansdepartementet eller arbetar åt finansdepartementet. I den av Ingegerd Troedsson nämnda rapporten talas det om samhällets kostnader, men inte om samhällets inkomster. Alla undersökningar hittills har visat att då förvärvsfrekvensen ökar, när kvinnorna – det är oftast dem det gäller – till följd av att de har fått en daghemsp plats går ut i förvärsarbete, ökar också samhällets inkomster. Även om experterna har glömt detta, borde Ingegerd Troedsson ta med det.

Nu är vi nästan på väg in i den där "bataljen" som jag tidigare talade om. Vi befinner oss i ett förhandlingsläge. Då är inte en batalj – i varje fall inte en offentlig sådan – något bra inslag.

Jag vill gärna ha sagt, herr talman, att jag har stor respekt för Ingegerd Troedssons kunnande. Jag har också respekt för hennes stridsglädje – den närmar sig valkyrians. Sannolikt finns det ingen bland de något äldre i moderata samlingspartiet som så oförbehållsamt ansluter sig till vad ordföranden i Moderata studentförbundet för en tid sedan sade:

De framtida borgerliga honnörsorden måste bli konfrontation och attack. För evigt borta måste alla tankar på samförstånd och dialog vara.

Jag har precis motsatt uppfattning. Vi lever i en tid då det krävs dialog och samförstånd. Väljarna har rätt att begära att partierna, också i kontroversiella frågor, åtminstone försöker ta gemensamma tag. Därför vill jag att vi fortsätter diskussionen i det forum där vi var och mer tar fasta på det som förenar än det som skiljer. Det har svenska folket rätt att vänta sig av oss.

Anf. 31 Förste vice talman INGEGERD TROEDSSON (m):

Herr talman! För att felaktigheterna när det gäller vår ekonomiska politik i stort upprepas blir de inte riktigare. Jag vill faktiskt hemställa om att socialministern bättre sätter sig in i det hela. Jag skall personligen överlämna en promemoria som visar hur gravt felaktiga uppgifterna är när det gäller konsekvenserna för barnfamiljerna av våra förslag.

Herr talman! Jag tycker att detta är ett besynnerligt svar från socialministern. Jag har tagit fasta på socialministerns ord om att socialministern är smärtsamt medveten om många barnfamiljers situation. Jag ställer en hövlig fråga i Sveriges riksdag till socialministern, helt i linje med riksdagsordningen – en klar fråga. Jag får inget klart svar. Jag upprepar min fråga. Jag får då höra att det är fråga om batalj och att diskussionen och dialogen i stället skall ske i det forum som speciellt har avsetts för detta, tydligen i den grupp bestående av representanter för social- och skatteutskotten som informellt bildats. Jag tycker att det är utomordentligt anmärkningsvärt att man i en interpellationsdebatt inte skall kunna få hövliga svar, utan om man ställer frågor heter det att man vill ha batalj i stället för samförstånd och dialog. Nog om detta. Jag hoppas att det inte kommer att upprepas.

Om igen: Vi vet att väldigt många, inte minst inom LO-grupperna, önskar ta hand om sina barn själva under de få men viktiga småbarnsåren. Vi vet att

de då gör ett väsentligt och viktigt arbete, ett arbete som på daghem för de minsta barnen skulle kosta 60 000–70 000 kr. per barn och år. Vad är det då för fel i att försöka lägga fram förslag som ökar möjligheterna för dessa föräldrar. Det kan inte vara samhällsekonomiskt riktigt att bygga barnomsorgsplatser till en kostnad av 50 000, 70 000 eller 80 000 kr. per barn och år också för de föräldrar som med ett betydligt mindre stöd skulle ha möjlighet att ta hand om sina barn själva eller att själva ordna sin barnomsorg.

Socialministern sade att han var skeptisk till experter. Men det är tydligen bara till de experter som har en annan uppfattning eller som kommer till ett annat resultat än det som socialministern vill se framför sig.

Det är riktigt att vi finansierar vår vårdnadsersättning genom att minska stödet till den kommunala barnomsorgen. Men en tredjedel av den minskningen får kommunerna tillbaka genom att småbarnsföräldrar med vårdnadsbidrag kan betala motsvarande högre avgift till den kommunala barnomsorgen. Kvar blir då en kostnad för kommunerna på ungefär 700 milj. kr. Men för varje plats i den kommunala barnomsorgen som man inte behöver bygga, om vårdnadsbidraget införs, spar ju kommunerna mycket stora belopp – det får man inte glömma bort. Jag vågar påstå, att om man inför en vårdnadsersättning, minskar klyftan när det gäller stöd samtidigt som det ökar förutsättningarna för föräldrarna att välja andra vårdformer om de föredrar det. Det skulle även innebära att de föräldrar som verkligen vill ha kommunal barnomsorg skulle stå i mindre köer och ha lättare att få den barnomsorgsplats som de eftersträvar.

Jag vill för min del avsluta den här debatten med att säga att i varje fall vi inom moderata samlingspartiet kommer att fortsätta kämpa för det som vi anser vara rättvist och rättfärdigt, nämligen att göra det möjligt för föräldrarna att välja den barnomsorgsform som passar just dem bäst och att därvid utforma stödet till barnomsorgen så att det blir så rättvist och neutralt som möjligt. Jag vill återigen försäkra att en sådan lösning kanske skulle vara av särskilt stort värde för familjer med låga inkomster och familjer med många barn, de som alltså i dag får minst andel av stödet.

Anf. 32 Socialminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Jag har från centerpartistiska, folkpartistiska och moderata ledamöter fått frågor som gällt vårdnadsersättning och vårdnadsbidrag och allt vad det heter, och man har krävt att vi skall införa detta. Nog är det ganska märkligt. I sex år styrdes det här landet av borgerliga regeringar. Ni hade egen riksdagsmajoritet. Likväl infördes inget vårdnadsbidrag och ingen vårdnadsersättning. Varför? Jo, därför att ni var djupt splittrade – och det är ni fortfarande – i fråga om hur sådana här vårdnadsbidrag skall utformas.

Sedan vet jag inte, herr talman, ifall man får ställa frågor när man är svarandepart. Först vill jag emellertid säga att jag för min del har givit ett svar på den fråga som ställts. Vi skall göra allt vad vi kan så långt ekonomin orkar med det, sade jag, för att ge också de familjer som Ingegerd Troedsson särskilt talat om ett ekonomiskt stöd. Det ingår i de resonemang som förs partirepresentanterna emellan.

*Om reglerna för
antagning till
gymnasieskolan
och högskolan*

Och så till den fråga som jag skulle vilja ställa. Jag träffade häromkvällen en trebarnsfamilj i TV och diskuterade då de olika förslagen. Det förslag från den familjeekonomiska beredningen som är åberopat här innebär att barnbidragen för ifrågavarande familj visserligen bara skulle höjas med 140 kr., tror jag, i månaden, men däremot skulle höjningen av bostadsbidraget innebära en ökning med 346 kr. i månaden. Denna familj, som bor i en modern lägenhet i Enskededalen, har ett räntebidrag från staten för att hyran skall hållas nere. Hyran är hög ändå – 2 800 kr. Utan räntebidraget skulle familjens hyra vara 6 000 kr. i månaden.

Och nu frågar jag Ingegerd Troedsson, om jag får: Har inte moderaterna föreslagit att detta räntebidrag kraftigt skall sänkas och på sikt avvecklas?

Anf. 33 Förste vice talman INGEGERD TROEDSSON (m):

Herr talman! Som jag tidigare sade kommer jag att personligen överlämna en promemoria till socialministern gällande de beskyllningar som socialministern här har riktat mot moderaterna, inte minst när det gäller hyreskostnader och liknande saker.

Men principiellt: Interpellationsdebatterna här i kammaren är till för att vi riksdagsledamöter skall få rätt att ställa frågor till statsråden. Jag tycker det är utomordentligt viktigt att denna ordning upprätthålls så att vi i kammaren får ställa de frågor vi anser oss ha anledning att ställa och att vi får hövliga svar på dessa frågor. Jag är däremot inte beredd att verka för att interpellationsdebatterna utvidgas till att också avse frågor från statsråden till riksdagsledamöterna. Det finns betydligt enklare och mindre kostsamma sätt för statsråden att ställa sådana frågor.

Anf. 34 Socialminister STEN ANDERSSON:

Herr talman! Det är ett svar på min fråga som jag accepterar, därför att det är så klarläggande.

Överläggningen var härmed avslutad.

10 § Svar på interpellation 1983/84:112 om reglerna för antagning till gymnasieskolan och högskolan

Anf. 35 Utbildningsminister LENA HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Gunnar Hökmark har frågat mig om jag avser

1. att göra någon förändring av systemet för antagning till högskolan innan tillträdesutredningen är klar,
2. att genomföra några förändringar inför högskoleantagningen hösten 1984,
3. att föreslå en återgång till vårterminsintagning till gymnasieskolan fr. o. m. läsåret 1984/85.

Ett huvudsyfte med att tillkalla tillträdesutredningen var att få en samlad bedömning av de många, ofta motstridiga synpunkter och önskemål som

*Om reglerna för
antagning till
gymnasieskolan
och högskolan*

föreligger i fråga om utveckling av systemet för tillträde till högskoleutbildning. Jag hoppas att utredningen skall kunna göra en sammanvägning som samlar en så bred politisk majoritet som möjligt. I avvaktan på förslag från utredningen är jag därför inte beredd att göra några förändringar.

När det gäller intagningen till gymnasieskolan på höstterminsbetyg i årskurs 9 är jag väl medveten om den kritik som riktas mot systemet från elever, lärare och föräldrar. Denna kritik skall självfallet tas på allvar. Uppenbart är att höstterminsintagningen på många håll har lett till större problem än vad som förutsågs vid riksdagsbeslutet år 1981, detta bl. a. med tanke på behovet av ordentlig information till de studerande.

Att konstatera att höstterminsintagningen på många håll har lett till större problem än vad som förutsågs är dock inte detsamma som att säga att vi omedelbart skall avskaffa den. För det första är inte erfarenheterna så entydigt negativa som Gunnar Hökmark gör gällande. Åtskilliga skolor har trots allt uppfattningen att fördelarna med höstterminsintagningen överväger nackdelarna. Vi måste vidare komma ihåg att inte heller det tidigare systemet med intagning på vårterminsbetyget var problemfritt. Jag tror att många av oss minns den kritik som riktades mot att intagningsbeskedet kom mitt under sommarlovet och att elever fortfarande när höstterminen började inte visste om de skulle få plats i gymnasieskolan.

Jag vill också erinra om målet med höstterminsintagningen, som ju bl. a. är att öka möjligheterna att planera för de elever som inte kommer in på sökt linje, liksom att ge förutsättningar för en bättre anpassning mellan grundskolan och gymnasieskolan. Jag är för min del inte beredd att överge dessa mål. Däremot måste vi vara öppna för att ompröva de medel vi valt för att nå målen. Men innan vi eventuellt går ifrån höstterminsintagningen måste vi veta vad som skall komma i stället.

Mot bakgrund av vad jag nu har redovisat menar jag att det finns anledning att avvakta den utvärdering som skolöverstyrelsen f. n. gör. Jag räknar med att den skall kunna redovisas för regeringen under hösten 1984 och att det därefter skall vara möjligt att göra en mera definitiv bedömning av höstterminsintagningens framtid. Skulle det då finnas anledning till det, är vi från regeringens sida beredda att snarast möjligt ta initiativ till förändringar i intagningssystemet.

Anf. 36 GUNNAR HÖKMARK (m):

Herr talman! Först vill jag tacka utbildningsministern för hennes svar på min interpellation. Jag noterar med en viss tillförsikt att utbildningsministern uppenbarligen tar kritiken mot höstterminsintagningen på större allvar än tidigare.

Det vore dock tacksamt om denna probleminsikt följdes av snabbare åtgärder. När något är fel bör det i en sådan här enkel fråga kunna ändras litet snabbare. Faktum är att utbildningsministern – som själv erkänner att problemet blivit större än vad som förutsågs – skulle kunna lägga fram förslag till riksdagen som innebär en återgång till vårterminsintagning fr. o. m. nästa läsår.

*Om reglerna för
antagning till
gymnasieskolan
och högskolan*

Ett sådant beslut måste fattas i vår. Annars förlorar man ytterligare ett läsår. Då riskerar man att ytterligare en årskull kommer att tvingas leva med höstterminsintagning. Den årskullen är därför beroende av att regeringen handlar med den beslutskraft som den brukar påstå sig ha och lämnar det långbänksförfarande som den brukar anklaga andra för.

Vad den årskull som är beroende av utbildningsministerns beslutssnabbhet tycker om höstterminsintagningen kan vi gott ha klart för oss när vi diskuterar den. Eleverna på Bjärehovskolan har i ett brev redovisat sina argument och känslor, och jag tänker citera delar av det:

”Vi på Bjärehovskolan i Bjärred kräver att höstintagningen avskaffas fr. o. m. läsåret 84/85.

Eleverna tvingas plugga oavbrutet under höstterminen, och får inte tid varken för sina intressen eller för sig själva. Detta mår vi direkt illa av, eftersom även unga personer måste ha lite glädje i livet för att utvecklas.”

Jag fortsätter att citera:

”De elever som har svårt i skolan drabbas mycket hårt av höstintagningen. Lärarna hinner inte hjälpa dem ordentligt, vilket innebär att eleverna bara blir mer och mer efter.

Kunskaperna fastnar inte då man tvingas plugga för proven och inte för att lära sig.

Lärarna tvingas lägga nästan alla prov på hösten, vilket gör att vårterminen blir tom, tråkig och tämligen slapp. Hösten däremot blir hetsigare och 'livsviktig'. Man *måste* få bra betyg, annars är loppet kört.

Hur ska en lärare som kommer ny till en 9:a på höstterminen kunna sätta ett rättvist betyg?

Många pojkar mognar dessutom senare än flickor, och 'vaknar' inte förrän på vårterminen i 9:an, då de verkligen börjar plugga. Men då är det ju försent ...

De enda som gynnas av höstintagningen är 'blankettfolket' på intagningsnämnderna.”

De reaktioner som jag har mött när det gäller höstterminsintagningen är faktiskt ganska entydiga och överensstämmer i stort sett med vad som sägs i brevet från Bjärehovskolan. Därför blir jag något förvånad över utbildningsministerns meddelande, att åtskilliga skolor har den uppfattningen att fördelarna med höstterminsintagningen överväger nackdelarna.

Det skulle vara intressant att få veta vilka skolor som avses. Vidare skulle det vara intressant att få veta om det är eleverna och lärarna på berörda skolor som anser att fördelarna överväger. Kanske är det så, att det är personalen på den administrativa sidan som tycker att det är bra att få lång tid på sig. Det vore bra om utbildningsministern ville klargöra vilka skolor hon avser. Det är nämligen i allra högsta grad intressant och nyttigt att få reda på det. Dessutom skulle den fortsatta debatten tillföras något positivt.

Det är möjligt att en vårterminsintagning innebär vissa problem. Men det synes ändå litet besynnerligt att svårigheterna i dag, i dataåldern, då det finns så många möjligheter att snabbt sortera ansökningar och fakta, skulle vara så stora att de inte kan övervinnas.

*Om reglerna för
antagning till
gymnasieskolan
och högskolan*

Det är möjligt att man på administrationssidan vill ha längre tid till förfogande. Men intagningsystemet är till för eleverna och inte för byråkratin. Det är bättre med en förändring när det gäller administrationen än att eleverna skall behöva må illa av hetsen i skolan. Skolan är ju till för eleverna, inte för intagningspersonalen. Jag skulle därför vilja fråga: Är det verkligen utbildningsministerns uppfattning att man på ett år inte skulle kunna förbereda en vårterminsintagning? Det skulle resultera i snabba svar, och de positiva syften som utbildningsministern talar om skulle kunna uppnås.

Herr talman! När det gäller antagningen till den högre utbildningen gör utbildningsministern det lätt för sig. Hon hänvisar till tillträdeskommittén. Visserligen är det riktigt att kommittén skall ha tid på sig att utreda frågan. Men faktum är att den kan arbeta ända fram till 1985. Det innebär att ett nytt antagningssystem i bästa fall kan träda i kraft hösten 1987. Således har tre årskullar, fr. o. m. detta läsår, att leva med det antagningssystem som vi i dag har och som av elever och studerande anses vara orättfärdigt och orättvist. Dessutom har systemet konkreta negativa effekter på vårt samhälle.

För det första leder dagens antagningssystem till taktikval. Uttunningen av den naturvetenskapliga linjen är en direkt följd av att antagningssystemet är krångligt. Av den anledningen väljer eleverna sådana utbildningslinjer där de lättare kan få högre betyg. Det antagningssystem som utbildningsministern vill ha kvar för samtliga elever som i dag går i gymnasieskolan tar inte hänsyn till kunskaperna. Därför påverkas också kunskapsinhämtningen i gymnasieskolan. Den breda utbildning som ju gymnasieskolan skall ge kommer således inte till sin rätt när eleverna gör taktikval i stället för att välja på grundval av önskemål, intressen och begåvning.

Mot den bakgrunden vill jag påstå att en av de viktigaste reformer som utbildningsministern kan genomföra för gymnasieskolan, i avvaktan på tillträdeskommitténs bedömning, är att åstadkomma en förbättring av dagens antagningssystem. Ett första steg skulle kunna vara – fortfarande i avvaktan på tillträdeskommitténs bedömning – att öka direktintagningen, från de 33 procenten till 50 %. Det skulle vara en välkommen förändring för alla dem som nu går på gymnasiet och som avser att studera vidare.

Herr talman! I ett interpellationssvar tidigare har socialministern uttalat att hon är beredd till samförstånd och tillmötesgående. Inte minst med tanke på det vill jag fråga utbildningsministern: Är det inte så att även utbildningsministern kunde gå oss till mötes och i avvaktan på tillträdeskommitténs förslag göra en viktig förbättring av det nuvarande antagningssystemet? Annars finns risken att utbildningsministern, inte av mig utan av socialministern, blir kallad valkyria, såsom han kallade sin debattmotståndare i den föregående debatten.

Herr talman! För det andra leder antagningssystemet i dag i sig till ungdomsarbetslöshet. I en tid då unga människor behöver utbildning för att få arbete krävs det av de allra flesta att de först måste ha ett arbete innan de kan få en högre utbildning. I stället för konstlade åtgärder mot ungdomsarbetslösheten borde utbildningsministern därför se till att unga människor kan

Fredagen den
16 mars 1984

*Om reglerna för
antagning till
gymnasieskolan
och högskolan*

få utbildning. Ett första steg – återigen i avvaktan på utredningsförslaget – är därför att öka direktintagningen. Det kommer att hjälpa de unga människor som i dag efter gymnasieskolan söker arbete för att få en utbildning.

Herr talman! För det tredje leder antagningssystemet till en alltför hög medelålder vid antagningen till de högre studierna. Medianåldern för de antagna till olika högre studier är i dag omkring 25 år för de allra flesta utbildningslinjer. För andra enstaka utbildningslinjer kan den vara ännu högre. Detta har många konsekvenser. Den kanske viktigaste är att forskarrekyteringen blir lidande. Viljan att satsa på en forskarkarriär är mindre i 30-årsåldern än i 23-årsåldern. De facto är det också så att lämpligheten att starta en forskarkarriär är mindre i 30-årsåldern än i 23-årsåldern eller i ännu lägre ålder.

Om regeringen vill göra någonting mycket konkret för forskarrekytering-
en, vilket man ju talar om i sin forskningsproposition, borde man därför satsa på att få ned medelåldern vid antagningen till högre studier. Då skulle man ge de studerande en möjlighet att i en lägre ålder avgöra om de vill pröva på forskarutbildning eller inte. Det skulle gynna forskningen.

Jag skulle i detta sammanhang vilja fråga utbildningsministern om hennes syn på vikten av att man får in unga människor på högskolorna och universitetet och om vikten av att man får ned medelåldern. Jag skulle också vilja få del av hennes bedömning av vad detta innebär för forskarrekytering-
en. Är det riktigt som jag påstår att det är av vikt att vi ser till att man kan börja en forskarkarriär i så unga år som möjligt? Kan i så fall Lena Hjelm-Wallén ge besked om varför man inte genom en enkel samförstånds-
åtgärd kan lösa detta problem till dess tillträdeskommittén kommit med sitt förslag?

På grund av att antagningssystemet tvingar ut de flesta i arbetslivet finns det också en betydande risk att en del begåvningar suggs upp i arbetslivet direkt. Sedan blir det aldrig tillfälle att pröva på akademiska studier och än mindre forskning. Det är en förlust för vårt samhälle.

Herr talman! Det är viktigt att slå fast att det antagningssystem som utbildningsministern enligt sitt interpellationssvar vill bevara för hela den nuvarande gymnasieskolans årskullar motverkar de utbildningspolitiska, arbetsmarknadspolitiska och forskningspolitiska ambitioner som vi i Sverige har anledning att ha. Därför är en mindre byråkratisk attityd till hur dessa frågor skall hanteras välkommen.

Än en gång: Genom att höja direktintagningen till 50 % och genom att låta tillträdet till enstaka kurser vara fritt skulle regeringen kunna skapa en tillfällig förbättring till dess utredandet i slutet av 1990 kan omsättas i beslut. Då skulle man också visa att man ser allvarligt på problemen. Men att döma av interpellationssvaret uppfattar utbildningsministern tydligen inte problemen som så stora att hon omedelbart vill genomföra några åtgärder. Och det, herr talman, är beklagligt.

Anf. 37 Utbildningsminister LENA HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Först något om systemet för antagning till högskolan. Det stora felet med det f. n. är väl att det har lappats och lagats i det så mycket att systemet är ganska oöverskådligt. Det har alltså genomförts för många små ändringar, så att ett ganska stort virrvar har uppstått. Därför menade jag att man måste se på hela problematiken, och det måste göras samlat i en utredning. Det är därför som jag har tillsatt en tillträdesutredning. Då tycker jag att det vore synnerligen inkonsekvent att fortsätta det här lappandet och lagandet. I stället bör vi vara klara över att detta är svåravvägda frågor. Vi bör se till helheten och låta utredningen göra sitt jobb.

Det finns också i det här sammanhanget behov av att sprida viss saklig information om hur läget är. Gunnar Hökmark och moderaterna kräver ofta att kvoten för dem som har högst tre år gamla gymnasiebetyg skall ökas till 50 %. Till det vill jag lägga upplysningen att den faktiska direktövergången är betydligt större än 50 % redan i dag. I den senaste antagningsomgången hade 66 % av de antagna högst tre år gamla gymnasiebetyg och tillhörde alltså direktövergångsgruppen.

Jag anser att såväl unga människor som de som har ytterligare några års livserfarenhet och arbetslivserfarenhet skall få studera vid högskolan. Jag menar också att båda dessa grupper behövs i forskningen. Men jag kan hålla med om att det inte är bra om åldern när man startar forskarutbildning blir för hög. Man kan dock på andra sätt stimulera så att detta inte sker.

Beträffande frågorna om övergången från grundskola till gymnasieskola är det ju bra att moderaterna är klara över att vi från regeringens sida har en mycket öppen inställning till dessa frågor och inte på något sätt är låsta.

När jag tillsammans med en stor riksdagsmajoritet var med om att acceptera förslaget från en borgerlig regering om att införa höstterminsintagning, så var det definitivt inte för att intagningsfolket skulle få det lättare i sitt arbete, utan det var av omsorg om eleverna. Det är naturligtvis också av omsorg om eleverna som man nu skall utvärdera det systemet.

Jag är verkligen medveten om problemen, men jag tycker att man ändå måste föra en nyanserad debatt om frågorna och inte göra sig skyldig till förenklingar – som att säga att det är så entydigt negativt överallt. Gunnar Hökmark har i tidningar kunnat läsa både om kritik och om positiva yttringar. Hos honom har tyvärr bara kritiken fastnat. Jag kan rekommendera det nummer av Dagens Nyheter för några veckor sedan som hade stor information om Mora, där erfarenheterna är positiva. Lärarnas riksförbunds tidning Skolvärlden hade ett reportage från en skola i Nacka där erfarenheterna var positiva. Nu talar jag alltså om erfarenheter både bland elever och bland personal. Vi har information om att man i kommuner som Sigtuna och Linköping – och det finns fler – rapporterar positiva erfarenheter.

Jag menar också att om vi skulle komma fram till att vi behöver göra ordentliga ingrepp i antagningssystemet – och när det gäller höstterminsintagningen – så måste vi ändå se till vad som var målen för den förändring som gjordes för några år sedan och på andra sätt försöka nå dessa mål. Vi måste alltså försöka ge eleverna besked om intagningen tidigare än som skedde

Nr 100

Fredagen den
16 mars 1984

*Om reglerna för
antagning till
gymnasieskolan
och högskolan*

Fredagen den
16 mars 1984

*Om reglerna för
antagning till
gymnasieskolan
och högskolan.*

innan reformen genomfördes, och vi måste också få andra möjligheter att anpassa grundskolan och gymnasieskolan till varandra.

Gunnar Hökmarks interpellation röjer en okunnighet om förhållandena i skolan, menar jag dock, när han kräver dessa mycket snabba förändringar. Det är helt omöjligt att nu, i mars månad, diskutera och besluta om förändringar i en intagning som delvis redan är på gång. Till nästa höst kan självfallet ingenting ske.

Men det här sättet att föra resonemang från moderaternas sida blir tyvärr ganska vanligt. Man fångas av en kritik som framställs i massmedia och hoppar på olika företeelser med en slagordsmässig argumentering, och utan egentliga kunskaper om verkligheten ute i skolan kräver man åtgärder mycket snabbt. De här kraven i vad gäller antagningssystemet är exempel på det, men där finns också det ganska häpnadsväckande förslaget om att vi nu skall göra om läroplanen för grundskolan, ett och ett halvt år efter det att den trädde i kraft och innan den i någon större omfattning börjat genomföras – en läroplan som en borgerlig regering lagt fram förslag till och som riksdagen beslutat om.

Jag beklagar att många ungmoderater har tagit över den konservativa utbildningsdebatten. Förr kunde också socialdemokrater och moderater ha olika åsikter i vad gällde utbildningspolitik, men då byggde ändå moderaterna på reella alternativ. Nu bygger de tyvärr ofta sina inlägg på stor okunskap och bristande kontakt med skolans verklighet.

Anf. 38 GUNNAR HÖKMARK (m):

Herr talman! Jag måste erkänna att jag var något mer på det klara med vad Lena Hjelm-Wallén menade när hon höll sig till sitt skrivna anförande än när hon gjorde sitt senaste inlägg utan skrivet underlag. Uppenbarligen är huvudtesen nu att hon beklagar att hennes debattmotståndare är de som de är, att de är okunniga och att det var bättre förr.

Det kunde nog vara bra för samförståndsandan att inte vara så mån om att klassificera sina politiska motståndare utan i stället debattera och diskutera i sak!

Jag anklagas för okunskap och för att föreslå att vi nu, under pågående intagning, skulle byta system. Jag föreslår inte det, utan jag menar att intagningen från nästa år skall ske på vårterminsbetyget. Det är självklart att de som nu har pluggat under hela hösten med sikte på att bli intagna på de betygen måste tas in enligt nuvarande system. Det är så pass självklart att det inte borde behöva missförstås. Om det var detta anklagelsen om okunskap gällde, förutsätter jag att den anklagelsen därmed är eliminerad.

Jag måste sedan erkänna, att den som påstår att det är i tvivelsmål om eleverna tycker att intagning på höstterminsbetyget eller vårterminsbetyget är bäst – den personen saknar verklighetskontakt. Jag tror inte att Lena Hjelm-Wallén egentligen hyser tveksamhet på den punkten. Trots de fåtal exempel hon kunde resa hävdar hon att man måste se över intagningssystemet.

Jag skulle föreslå att utbildningsministern åker runt litet på grundskolan

och tar del av vad människorna där tycker – elever och lärare. Jag gör det rätt ofta, och jag måste säga att jag inte silar informationen när jag påstår att reaktionerna mot intagning på höstterminsbetyget är entydiga. Jag tycker att målet borde vara att se till att systemet kan fungera så att det passar eleverna. Det är viktigare att vårterminen i nionde årskursen fungerar bra, att eleverna trivs och att de får ett bra avstamp inför gymnasieskolan än att man har ett intagningssystem som medger det ena och det andra som inte direkt har med kunskaperna att göra. Kanske skall man litet grand prioritera kunskaper mera och de olika finurligheterna i intagningssystemet mindre, om man inte vill sätta press på dem som administrerar intagningssystemet.

Herr talman! När det sedan gäller lappandet på systemet för antagning till högskolan vill jag framhålla att vi vill att man skall öka direktantagningarna just för att minska det beroende som man har kommit in i genom en mängd olika lappar. I stället för många små lappar innebär en ökad direktantagning att man får en lapp som blir större. Detta leder inte bara till att fler kan bli direkt antagna. Jag är väl medveten om att väldigt många kommer in direkt från gymnasieskolan. De är fler än kvoterna ursprungligen anger. Det viktiga är emellertid vilka förväntningar gymnasieeleverna kan ha på möjligheten att bli antagna. Detta styr deras val av olika linjer och deras prioritering när de hämtar in kunskaper i gymnasieskolan.

Beträffande forskningsrekryteringen skulle jag vilja ställa en fråga: Anser Lena Hjelm-Wallén att den medianålder som i dag finns för antagning till högre studier är för hög, att den är för låg eller att den i sig inte föranleder någon åtgärd? Kort sagt: Är den ett bekymmer, vilket jag påstår att den är?

Ytterligare en fråga i anslutning till detta. Lena Hjelm-Wallén sade att det kanske finns andra sätt att stimulera till en tidig forskarrekrytering. Jag skulle gärna vilja veta vilka andra stimulanser som finns syftande till att få yngre forskare än att få människor att börja studera tidigare.

Anf. 39 Utbildningsminister LENA HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Vi är eniga om att det föreligger ett problem när det gäller övergången från grundskolan till gymnasieskolan. Om hur entydiga de negativa erfarenheterna är kan vi däremot ha litet delade meningar. När jag säger att de frågor som Gunnar Hökmark har ställt vittnar om okunskap, avser jag inte problembeskrivningen utan kravet på orealistiskt snabba lösningar. Jag bara läser innantill i Gunnar Hökmarks interpellation. Han frågar om jag vill "genomföra några förändringar inför högskoleantagningen hösten 1984". Detta frågar han alltså i mars månad. Det är nu man lämnar in ansökningarna till hösten 1984. Här är det så påtagligt att pennan har sluntit, eller också vittnar det direkt om okunskap. Även i frågan om höstterminsintagningen talar Gunnar Hökmark om "fr. o. m. läsåret 1984/85". Vi skulle kunna debattera mycket bättre, om kraven var mera realistiska.

Om vi dessutom kunde vara överens om att försöka skapa en skola, där kunskaperna är det viktigaste och betygspoängen betyder mindre, skulle jag vara väldigt glad. Jag tycker att det ofta, särskilt i gymnasieskolor, är plågsamt att se hur eleverna stressas under betygskonkurrens inför prov osv.

så att de tappar bort de verkliga kunskaperna och bara läser inför betyg och prov.

Beträffande forskarutbildningsfrågorna sade jag att det kan finnas anledning att inom en del områden stimulera så att vi kan få begynnelseåldern sänkt. Men jag tror inte att man kan uttala sig så generellt om detta. Man får från område till område studera vad den forskning som sedan genomförs bygger på. Även i vad gäller forskarutbildning kan det vara av stort värde att människor har varit ute i arbetslivet en tid och på det viset skaffat sig erfarenheter, som de sedan kan ha nytta av i sin forskning.

Anf. 40 GUNNAR HÖKMARK (m):

Herr talman! Utbildningsministern ser svårigheter med att förändra direktintagningen till högskolan, men man har ju genomfört förändringar tidigare, från 20 % direktintagning till 30 % och därefter till 33 %. Det borde då också vara möjligt att genomföra en förändring till 50 % eller, om vi skall hamna mitt emellan, 45 %. Det oöverstigligen hindret uppträder inte när man har uppnått 33 % direktintagning, och jag hävdar att det nog skulle vara möjligt att genomföra en sådan förändring till kommande höst.

När det gäller intagningen från grundskolan är det självklart, som jag sade tidigare, att det inte kan ske med den årskull som i dag går i nian, utan min fråga avser en antagning från läsåret 1984/85, dvs. den årskull som då går i nian.

Lena Hjelm-Wallén talade om betyg och den stress som de skapar. Jag tror inte att hon där heller har särskilt god kontakt med verkligheten. Om hon liksom jag, åkte runt och besökte skolor rätt ofta, skulle hon finna att en mycket, mycket klar majoritet av Sveriges elever vill ha betyg, därför att de uppfattar att betyg är en stadga i kunskapsinhämtandet. De ger besked om hur mycket man kan och hur pass mycket mer man måste arbeta.

Och notera en sak, Lena Hjelm-Wallén: De strejker som äger rum i skolor och de reaktioner som vi i dag får från elever runt om i hela landet avser just att de vill ha mer betyg, att de vill ha betyg i enskilda ämnen och att de vill använda sina vårterminsbetyg.

Det här med verklighetskontakten är inte alltid så lätt, men man skall nog akta sig för att beskylla andra för att sakna kontakt med verkligheten när man uppenbarligen inte är orienterad om hur Sveriges elever ser på betygen.

Till sist ytterligare en sak, som vi inte har berört, och det är någonting som händer vid antagning till de högre studierna när medelåldern pressas upp. Utbildningsministern gav inget svar på min fråga om det är en bra medelålder som vi har i dag.

De sociala villkoren för att kunna följa med i den akademiska undervisningen försämras när man blir äldre, av det skälet att man då har etablerat familj och har andra krav på den ekonomiska standarden. Vi ser denna effekt i form av att allt fler och fler tar längre tid på sig för att fullfölja sina studier och att fler och fler tvingas avbryta studierna.

Det vore då enkelt, om utbildningsministern tog verkligheten i sina händer

och gick Sveriges studerande till mötes genom att öka direktintagningen till högskolan. Det går, om bara viljan finns!

Nr 100

Fredagen den
16 mars 1984

Anf. 41 Utbildningsminister LENA HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Jag gör många besök i framför allt gymnasieskolor och träffar väldigt många elever som känner sig mycket tyngda under betygskonkurrensen. Jag är förvånad att Gunnar Hökmark inte träffar sådana elever.

Vidare tycker jag att Gunnar Hökmark, när han är ute i skolorna, skulle precis som jag kunna ingjuta litet mera mod i många gymnasieungdomar genom att tala om att de faktiskt i så hög grad får rum i högskolan, när de söker dit, och inte sprida en mycket nedslående information omkring sig.

Garantiregeln för direktövergång är 33 %, men den faktiska direktövergången är 66 %. Hjälp till att sprida den informationen – det vore bättre än att ställa krav på 50 %!

*Om reglerna för
antagning till
gymnasieskolan
och högskolan*

Anf. 42 GUNNAR HÖKMARK (m):

Herr talman! Det viktiga är ju här hur stor andel som de studerande uppfattar som garanterad för direkt intagning, eftersom det är detta som styr deras olika linjeval. Är utbildningsministern verkligen främmande för att det på våra skolor pågår ett kontinuerligt taktikval mellan olika linjer, där man i stället för att välja den linje som är lämpligast i förhållande till vad man sedan skall studera eller vad man själv vill läsa väljer linjer där man har större möjlighet till högre betyg för att sedan komplettera? Är även detta någonting främmande för utbildningsministern?

Anf. 43 Utbildningsminister LENA HJELM-WALLÉN:

Herr talman! Självfallet känner jag till också detta, men ju mer av snedinformation man ger till eleverna, desto värre blir ju den situationen. Det är därför jag tycker att vi skall se till den faktiska situationen, som visar att vi har 66 % direktövergång.

Överläggningen var härmed avslutad.

11 § På förslag av talmannen beslöt kammaren kl. 11.10 att ajournera sina förhandlingar till kl. 14.00, då de till dagens bordläggning anmälda utskotts-
betänkandena väntades föreligga.

12 § Förhandlingarna återupptogs kl. 14.00 under ledning av förste vice talmannen.

13 § Anmälades och bordlades

Proposition

1983/84:128 Förslag till lag om företagshypotek m. m.

14 § Anmäldes och bordlades

Finansutskottets betänkanden

1983/84:21 Anslag till Riksgäldskontoret: Förvaltningskostnader på tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1983/84 (förs. 1983/84:8 och 1983/84:17 delvis)

1983/84:22 Tilläggsbudget II inom finansdepartementets verksamhetsområde (prop. 1983/84:101 delvis)

Justitieukskottets betänkanden

1983/84:16 Polisens organisation, m. m. (prop. 1983/84:89)

1983/84:18 Anslag till rättshjälp m. m. (prop. 1983/84:100 delvis)

Lagutskottets betänkanden

1983/84:14 Lagstiftning beträffande ideella föreningar och stiftelser

1983/84:15 Handikappades tillgång till upphovsrättsligt skyddade verk

1983/84:16 Ägarlägenheter och bostadsrätt

1983/84:18 Underhållsbidrag m. m.

1983/84:19 Omyndighet

Socialförsäkringsutskottets betänkanden

1983/84:16 Studiesocialt stöd (prop. 1983/84:100 delvis)

1983/84:17 Anslag till administration av socialförsäkring m. m. (prop. 1983/84:100 delvis)

Socialutskottets betänkanden

1983/84:14 Anslag till omsorg om äldre och handikappade m. m. (prop. 1983/84:100 delvis)

1983/84:15 Anslag m. m. till Allmän hälso- och sjukvård och till Övrig sjukvård m. m. (prop. 1983/84:100 delvis)

Utbildningsutskottets betänkande

1983/84:14 Vissa anslag till vuxenutbildning (prop. 1983/84:100 delvis)

Trafikutskottets betänkande

1983/84:14 Anslag till Sjöfart m. m. (prop. 1983/84:100 delvis)

Jordbruksutskottets betänkande

1983/84:24 Förslag till ändring i lagen (1979:425) om skötsel av jordbruksmark (prop. 1983/84:96)

Näringsutskottets betänkanden

1983/84:22 Teckning av aktier i Norrlands Skogsägares Cellulosa AB (prop. 1983/84:102)

1983/84:23 Teckning av aktier i Post- och Kreditbanken, PK-banken (prop. 1983/84:70 och 1983/84:98) och om statliga företag i övrigt

Bostadsutskottets betänkanden

1983/84:16 Fastighetsbeteckningsreformen m. m.

1983/84:17 Anslag till centralnämnden för fastighetsdata (prop. 1983/84:100 delvis)

1983/84:18 Anslag till lantmäteriet m. m. (prop. 1983/84:100 delvis)

1983/84:19 Anslag till räddningstjänst m. m. (prop. 1983/84:100 delvis)

1983/84:20 Allmänna samlingslokaler (prop. 1983/84:100 delvis)

1983/84:21 Energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet m. m. (prop. 1983/84:100 delvis)

Nr 100

Fredagen den
16 mars 1984

*Meddelande om
interpellationer*

15 § Meddelande om interpellationer

Meddelades att följande interpellationer framställts

den 15 mars

1983/84:132 av *Martin Olsson* (c) till statsrådet Gertrud Sigurdsen om tobakens skadeverkningar:

Tobaksbruket är ett av nutidens största hälsoproblem. Nästan vart tionde dödsfall i vårt land beräknas ha samband med tobaksrökning.

De olika åtgärder som samhället vidtagit alltsedan 1963 för upplysning om tobakens skadeverkningar har glädjande nog lett till att andelen rökare i befolkningen minskat avsevärt. Under de allra senaste åren tycks dock minskningen ha upphört. Vissa bedömare har t. o. m. börjat befara att tobaksbruket åter skulle kunna öka.

Bl. a. mot denna bakgrund gjorde socialstyrelsen i januari i år en framställning till regeringen. I skrivelsen uttryckte socialstyrelsen sin oro för den rådande situationen på tobaksområdet och framhöll därför det angelägna i att fästa regeringens uppmärksamhet på behovet av åtgärder i hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande syfte.

Inom socialstyrelsen finns en samordningsgrupp för tobaksfrågor i vilken ingår representanter för såväl olika myndigheter som organisationer. Efter diskussion inom samordningsgruppen hemställs i skrivelsen

”att regeringen snarast genom officiella policyuttalanden stärker den aktiva tobakspolitiken och vidtar åtgärder så

att lagen med vissa bestämmelser om marknadsföring av tobaksvaror skärps i enlighet med tobakskommitténs förslag, så att motsvarande regler som gäller för alkoholreklam blir tillämplig också för tobaksreklam

att tobaksbeskattningen används mer aktivt i konsumtionsdämpande syfte och att skattehöjningarna – efter en inledande, mer beaktansvärd höjning – anpassas så att priset på tobaksvaror ökar åtminstone i samma takt som konsumentprisindex samt

att en särskild hälsovårdsavgift införs på tobaksvaror för att finansiera det centrala arbetet mot tobaksskadorna”.

Fredagen den
16 mars 1984

*Meddelande om
interpellationer*

Redan ett år tidigare, nämligen i januari 1983, anhöll Nationalföreningen för upplysning om tobakens skadeverkningar, NTS, i en skrivelse till regeringen om

”att regeringen snarast förstärker arbetet för minskning av tobaksskadorna genom att, på grundval av tobakskommitténs förslag,

a) fastställa en officiell, aktiv tobakspolitik där arbetet för minskning av tobaksskadorna identifieras som en viktig del i folkhälsoarbete, samt

b) skyndsamt påbörja genomförandet av ett sådant utvidgat åtgärdsprogram som kan föra fram till de för tobakspolitiken uppställda målen”.

I denna skrivelses syfte instämde ett fyrtiotal personer i ledande ställning inom organisationer och myndigheter eller i egenskap av experter på hälsovårdsfrågor.

Med hänsyn till vikten av att begränsa tobaksbruket och därmed tobakens skadeverkningar är det väsentligt att de i de båda skrivelserna framförda förslagen snarast leder till åtgärder.

Mot denna bakgrund vill jag till statsrådet Sigurdson ställa följande fråga:

Vilka åtgärder avser statsrådet att vidta med anledning av socialstyrelsens och NTS skrivelser angående åtgärder för minskning av tobaksskadorna?

den 16 mars

1983/84:133 av *Kjell Mattsson* (c) till bostadsministern om kommuns ansvar för förlust på bostadslån för småhus:

Enligt bostadsfinansieringsförordningen (19 §) utgår bostadslån för småhus som skall bebos av låntagaren endast om kommun åtagit sig att, om förlust uppkommer, gentemot staten svara för förlusten intill ett belopp som motsvarar 40 % av låneskulden vid förlusttillfället.

Till bostadsfinansieringsförordningen har bostadsstyrelsen att meddela ytterligare tillämpningsföreskrifter. I anslutning till den ovan refererade 19 § har styrelsen angivit att bestämmelsen innebär att kommun i första hand svarar för uppkommen förlust.

Den ursprungligen gällande ordningen avseende 19 § bygger på riksdagens beslut år 1974 (CU 1974:36) om riktlinjer för bostadspolitiken. I detta betänkande behandlades proposition 1974:150. Varken i propositionen eller i utskottsbetänkandet finns stöd för den tolkning av 19 § som bostadsstyrelsen gjort. Frågan om i vilken ordning stat och kommun skall svara för förlusterna berördes över huvud taget inte i propositionen eller i utskottets betänkande. Ett accepterande av regeringsförslaget om det kommunala ansvaret bör därför enligt min mening innebära att riksdagens avsikt varit att stat och kommun skulle, med fördelningen 60 % resp. 40 %, solidariskt svara för uppkomna förluster. Bostadsstyrelsens föreskrifter innebär, som framgått ovan, en annorlunda ansvarsfördelning.

Med hänvisning till det ovan anförda vill jag ställa följande fråga till bostadsministern:

Vilka åtgärder avser bostadsministern vidta för att den ovannämnda

tillämpningsföreskriften kommer att stå i överensstämmelse med riksdagens beslut?

Nr 100

Fredagen den

16 mars 1984

16 § Meddelande om frågor

Meddelande om
frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 15 mars

1983/84:432 av *Göran Riegnell* (m) till kommunikationsministern om televerkets industridivisions (Teli) överförande till bolagsform:

Riksdagen beslöt 1980 att Teli skall överföras till bolag senast den 1 juli 1985.

Den 17 mars 1982 beslöt riksdagen tidigarelägga överförandet till den 1 juli 1983. Då det ansågs att frågan behövde utredas ytterligare, beslöt dock riksdagen på våren 1983 att återtaga beslutet om tidigareläggningen.

Televerket har föreslagit att bolagsbildningen av Teli skulle ske den 1 juli 1984. Emellertid har regeringen beslutat att klarlägga förutsättningarna för det fortsatta samarbetet mellan televerket och Ericssonkoncernen. Direktiv för en regeringens förhandlingsman lämnades i oktober 1983. I dessa sägs att arbetet skulle vara avslutat senast den 1 mars 1984. I årets budgetproposition meddelas att "en förhandlingsman har tillkallats för uppgiften". (prop. 1983/84:100 bil. 8 s. 13.)

Jag vill med anledning härav fråga kommunikationsministern;

1. Vem har regeringen tillkallat som förhandlingsman i enlighet med vad som meddelas i budgetpropositionen, och när skedde detta?

2. Kan kommunikationsministern lämna en redogörelse för vilket resultat förhandlingsmannen kommit fram till och i vilken mån detta påverkar det rättidiga genomförandet av den bolagsbildning som riksdagen beslutat om?

1983/84:433 av *Karin Ahrland* (fp) till statsrådet Gertrud Sigurdsen om etableringsreglerna för tandläkare:

"1 000 patienter i kö – men jag får inte jobba." Så lydde rubriken i en aftontidning häromdagen. Den som inte fick jobba var en tandläkare som nekats att etablera sig i ett samhälle där patienterna står i kö för tandvård.

Är statsrådet efter sådana uppgifter beredd att ompröva etableringsreglerna för tandläkare?

Om svaret är ja – när kan det ske?

Om svaret är nej – hur vill statsrådet minska de köer som finns till tandvård?

Fredagen den
16 mars 1984

*Meddelande om
frågor*

1983/84:434 av *Anders Björck* (m) till kommunikationsministern om åtgärder mot förseningar på inrikesflyget:

Sedan flyttningen av Linjeflygs trafik i oktober förra året från Bromma till Arlanda har flygtrafiken varit behäftad med besvärande förseningar. Under januari månad gick inte mer än 70 % av trafiken i rätt tid. Detta är en oacceptabelt låg siffra.

Mot denna bakgrund vill jag fråga kommunikationsministern om han är beredd att snabbt låta vidta effektiva åtgärder för att få till stånd en bättre tidtabellshållning för den svenska inrikes flygtrafiken?

1983/84:435 av *Göran Ericsson* (m) till socialministern om reglerna för statsbidrag till barnomsorgen:

Under en interpellationsdebatt i riksdagen i slutet av januari meddelade socialministern följande:

”För att inte barnomsorgsbolaget skall startas på felaktiga premisser och därmed löpa risk för ekonomiskt fiasko, vill jag meddela att debatten här har övertygat mig om att jag bör föreslå regeringen att inga statsbidrag beviljas privata daghem drivna i vinstintresse.”

Mot den bakgrunden vill jag fråga socialministern:

När kommer socialministern att förelägga riksdagen förslag om ändrat statsbidrag inom barnomsorgen i enlighet med de riktlinjer socialministern förutskickade i riksdagen den 30 januari?

1983/84:436 av *Christer Eirefelt* (fp) till civilministern om reklam i lokalradion i anslutning till försöken med kommunala frizoner:

Personal på lokalradion i Halland har föreslagit att man som ett led i försöken med kommunala frizoner, där bl. a. Varberg ingår, skall få sända reklam.

Med anledning därav vill jag ställa följande fråga till civilministern:

Är statsrådet beredd att verka för justeringar i radioavtalet för att möjliggöra reklamsändningar i lokalradion i anslutning till försöken med kommunala frizoner?

1983/84:437 av *Karin Ahrland* (fp) till finansministern om avskaffande av förbudet mot utländsk banketablering:

Sverige är i dag ett av de få länder som förbjuder etablering av utländska banker inom landet. Vid regeringsskiftet 1982 fanns ett nästan färdigt förslag från banklagsutredningen att avskaffa detta förbud. Den nya regeringen valde emellertid att stoppa förslaget. Det är uppenbart att svenska banker i sin verksamhet utomlands möter allt större svårigheter på grund av det svenska förbudet mot utländska banker.

Jag vill därför fråga finansministern:

Är statsrådet beredd att snarast föreslå att förbudet mot utländsk banketablering i Sverige avskaffas?

17 § Kammaren åtskildes kl. 14.01.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

Nr 100

Fredagen den

16 mars 1984

*Meddelande om
frågor*

/Solveig Gemert